

delavsko kmečka enotnost

GLASILO ENOTNIH SINDIKATOV STO-ja

Leto IV, št. 3.

Poština plačana v gotovini

Trst 28. januarja 1948.

Spedizioni in abbon. postale II° gruppo. Cena: 15 ML, 10 IL 4 din

TEKOCI RACUN ZA CONO A TRZASKEGA OZEMLJA: ZALOZNISTVO »PRIMORSKI DNEVNIK«, TRST 11-3374; ZA JUGOSLAVIJO PA: »PRIMORSKI DNEVNIK« - UPRAVA, LJUBLJ. 6-90 601-19.

Wolstritska sindikalna politika

Od poslednjega sindikalnega ple-
nima dne 27. dec. dalje so začele
delovne množice odločno borbo
proti delodajalcem, ki so odklo-
nili vsakršna pogajanja in sleher-
ni povšek sedanjih mezd industrij-
skega delavstva. Posebno v zad-
njih dneh smo videli v tržaških
podjetjih vrsto stavk, ki so zajele
tudi člane razbijaške DZ in to pro-
tj njihovi voditelje.

Ti so se znašli na razpotju; ali
naj se pridružijo valu stavk, ki so
se mu prepustili že od začetka
člani DZ, ali pa naj se dokončno
razkinkajo kot hlapci delodajal-
cev.

Sprečo odločnega nastopa indus-
trijskega delavstva je bila DZ
prisiljena predlagati ES pogajanja
za enotne zahteve glede nove de-
lapne in mazde, pogodbe. Že na
prvem sestanku je morala opustiti
načelno stališče, da bi sklepali no-
vo pogodbo za vsako industrijsko
panogo posebej. ES so v odločni
obrambi enotne pogodbe razkrin-
kali težnje raznih Geppijev, ki so
toteh skupaj z delodajalci in fi-
nančniki sklepali pogodbe za raz-
ne industrijske panoge in tako raz-
biti enotnost industrijskega delav-
stva.

Čer so se vsi delavci zavedali,
da bi cepitev delovne pogodbe ka-
rista le delodajalcem, je bila DZ
prisiljena opustiti svoje nesmiselno
stališče, da ne bi pokazala svojega
lica odkritega ali prikrita pod-
pornika industrijske in finančni-
kov, slepca hlapca anglo-ameri-
škega imperializma.

Ceprav so se zastopniki ES in
DZ dogovorili, da bodo opustili
sleherno propagando v času poga-
janj, je kleronacifistični tisk
nadaljeval klepetniško gonjo pro-
ti ES in se odlikoval po razširjenju
klepetniških in tendencioznih vesti.
Ko so bili gospodje pri DZ na to
opozorjeni so odgovorili, da ne mo-
rejo kontrolirati tiska, da so se z
predniki teh listov že skregali. A
kdo bi jim to verjel? ES so odvrni-
li v domačem demokratičnem tisku
tako kakor je to terjalo vse delav-
stvo, da se končno napravi konec
podlemu obrekovanju in lažem. To
je razburilo gospode pri DZ.

V petek, 23. t. m. je DZ razbila
pogajanja z zastopniki ES, češ da
so prelomili besedo o premirju v
tisku. Toda s tem je le izdala svojo
proti ljudsko vlogo, ki v njej nasto-
pa vse od svoje ustanovitve proti
enotnosti delavskega razreda ter
v interesu delodajalcev in anglo-
ameriškega imperializma.

Ko se mi borimo za enotnost del-
ovnih ljudi in še prav sedaj, ko
zahtevamo dejansko svianje med
in ureditev delovnih pogojev, se ti
razdiralci delavske enotnosti zav-
zemajo, da bi se realne mezde ne
povišale in nova delovna pogodba
ne sklenila.

Do 15. septembra se je še prav
posebno jasno pokazalo, po čem
teži vojaška uprava, ki je na vsa-
kem koraku ovirala delo ES. V Na-
brežini je zasegla naše sindikalne
prostore, v Trstu uprizarila sre-
notni proces proti tovarniškemu
odboru ladjedelnice Sv. Marka;
brezpovedala je uporabo šolskih
razredov za sindikalne tečaja, pre-
povedala že ponovno javna zboro-
vanja tržaškega delavstva na Gar-
ibaldijevem trgu. V poslednjih dneh
pa se je njena opora žoltemu sin-
dikatu, ki predstavlja tržaške pro-
letarske politične struje samo še
bolj ojačila. Vsi dobro vedo, da so
se ravno ES ostro borili proti od-
nastom z dela, da so zaradi tega
mnogokrat intervenirali privojaki
upravi. Čeprav pajetako zvana DZ
o tem molčala ji, je hotela okupa-
cijska oblast vendatle izraziti
domoljbo priznanje za uspešno
rešitev tega vprašanja. General

IV. plenum ES

V nepopustljivi borbi

Tržaški delavski razred terja svoje pravice do svobode zborovanja in dela,
obsoja zdraharske izdajalce, hlapce svojih imperialističnih sovragov

Cetrli plenum ES ne bo šel mi-
mo nas kot epizoda v borbi za pra-
vice tržaških delovnih ljudi. Od-
kril je v vsej resničnosti neustraš-
nega revolucionarnega borbenega
duha delavskega razreda, ki ima
svoje velike tragije iz let 1902
in 1921, ki ima svoje velike, slavn-
ne dni iz nepozabne borbe v tržaš-
ki ilegali in na partizanskih bojli-
ščih od Beje Krajine do Furlanske
ravnice. Kadar koli je napočil tre-
nutek odločitve, je udaril iz tržaš-

kih kladivarjev in nosačev, plav-
zarjev in brodarjev, zidarjev in te-
sarjev njih silni duh. Včerajšnji
zbor tržaških delavskih prvakov
ga je odrazil do dna. Bil je zna-
menje viharja, ki se vrtinči v tr-
žaških plavžih in med kolesji, iz-
pod batov in kladiv tržaških stro-
jev, ki se dviga iz ladjedelnic in
delavnic, se izvija iz pra tisočernih
trpinov. In ta vihar bo zrušil sile
sovragov, njih zdraharskih pod-
repnikov in biričev.

In kaj so ukrenili njih gospodar-
ji? Že teta in dan z dejanjem in
besedo izpričujejo, da nočejo reši-
ti osnovnega vprašanja tržaškega
delavstva, da mu nočejo dati dela
v njegovih tovarnah in delavni-
cah, ne v Strojnih tovarnah, ne v
konoplarni, ne v Omsi in nikjer.
Že leto in dan dušijo in jezijo njih
vire, danes pa pravijo, da ni dela,
da ni denarja. Se mezinca niso
skrivili za tržaško industrijo, za-
kaj njih naklep ni samo ta, da jo
udušijo, kakor to veleva ukaz oku-

žaskih ladjedelnicah, zanj je od-
prtih tisoč poti. Prav zanj je važno
le to, da si tod postavi politič-
no platformo, na kateri bodo uspe-
vali njegovi kapitalistični intere-
si tako pri nas kakor v Italiji.

Menili so tržaški kapitalisti, da
jim je lahko mar tudi za vse posa-
mezne svarilne stavke, ki so se
zvrstile v zadnjih tednih, za vse
proteste. Zapri bodo tovarne, me-
nijo, in nas postavili z dežja pod
kap. Toda eno je odločilno: tržaš-
ki delavci se zna boriti, odločno
in močno nič manj kakor franco-
ski ali italijanski in ne s silami,
ki jih je ta čas postavil v borbo
proti imperialističnim nasilnikom.
A o tem bo odločal sam, kakor bo-
ska zahtevala čas in okolje in ka-
kor bo najbolje, da reši demokra-
cijo in svoje delavske interese. Sleg
ko prej pa bo vztrajal na pozici-
jah solidarnosti in skladne borbe vseh
mednarodnih demokratičnih sil.

Prav to skladnost mislijo tržaš-
ki oprode imperializma v svojem

Kdo je izzval vihar?

Srepro, mrko, zavestno je delav-
ski zbor prislunil poročilu tov.
Destradija. Mnogo je političnih
in sindikalnih vprašanj, je ta za-
čel, ki terjajo svojo rešitev, a vsa
inače isti vir, v tem začetku, pa ne
le na tržaških tleh, povsod kamor
steza svoje sesalce okupatorski ne-
stvor imperialistične zveri. Nič
drugega ni to kakor v Franciji,
kakor v Italiji, kakor v Grčiji in
na Daljnem vzhodu. Le še nasil-
nejši naj bi postal pri nas njen
pritisek.

Kaj hočejo imperialisti na tržaš-
kih tleh? Zdrobiti žve sile delav-
skega razreda, uničiti materialne
pogoje njegovega življenja, njego-
vo industrijo. Zato ni dela v tovar-
nah njihovih hlapcev. Zato ni svo-
bode na tržaških trgih.

Nikogar ne bodo prelisičili. Ko
so delavski predstavniki zahtevali
sredi svojega delavskega mesta pri
okupacijskih oblastnikih pravico
do zborovanja zaradi kruha in de-
la, ki so jim ga odzili, je bil njih
prvi odgovor: ne. Med planke in
ograde pa delavstvo ne gre. Za to
ni žrtvovalo tisoče življenj ne je-
čalo v taboriščih in ječah. Zato ni
žrtvovalo desetih svojih najboljših
v borbi proti poslednjemu in naj-
hujšemu okupatorju, ne poslalo v
borbo proti njenim stolice svojih
borcev v njegove zapore. Tržaški
delavski razred je spregledal nje-
gove nakane. Okupator ga hoče
pognati znova v brezpravje, ga pri-
tisniti ob tla, hoče zrušiti moč 70
tisočev tržaških borcev.

Kdo je izdal Italijo?

V tem je prvo vprašanje, poga-
janja o skupni borbi za enotno de-
lovno pogodbo je razbila Delavska
zbornica. Pod starimi prevleznimi
a z vedno istimi in edinim nakle-
pom, da razbije enotnost delavskih
množic, ki so se strnile v zadnje
svarilne stavke po tovarnah in de-
lavnicah. Njej gre za to, da služi
svojim imperialističnim gospodar-
jem za vsako ceno. In tudi za ceno
njenege lastnega italijanskega pro-
grama, tudi pod pogojem izdajal-

va vseh interesov italijanskega
ljudstva. Zato pošilja tržaško de-
lavstvo v Kanado in Venezuelo.
Zato pomaga graditi okupatorju
petolinikov in vohunov in vlačug
tržaško vojno bazo tudi proti Ita-
liji, zato ustvarja pogoje za leglo
tam, kjer se delavski razred bori
za dečo in kruh. Zato si prizadeva,
da Trst ne bo več niti Hong Kong,
niti Gdansk, marveč Sangaj na
pragu Balkana.

Peklenska zarota zavojevalcev

In teh imperialističnih lakajev
že ni več ničesar sram, še Judežev-
jih grošev ne in niti odkritega iz-
dajstva. Nikoli ne bo Trst pozabil,
kako so ti mešetarji zahrbtno in
skupno z okupatorjem skovali nje-

govo odredbo 109, ki naj prisili tr-
žaške delovne ljudi na kolena pred
izkoriščevalci in zatiralci, prav ti-
sti čas, ko so se skupno z njimi po-
stavljali zahtevo po blokadi odpus-
tov.

Gailther je namreč pozval k sebi g.
Geppija in mu sporočil, da sprej-
me predlog DZ o prepovedi odpus-
tov. Pri tem je mislil na odlok
109, ki v ničemer ne rešuje tega
vprašanja, ko dopušča delodajal-
cem vse možnosti, da se ga izo-
gnejo. To je zadosten dokaz, da
skaša okupacijska oblast dvigniti
nagled DZ, ki vsak dan bolj kopti
in da je anglo-ameriškega impe-
rializma zdravo in močno delav-
sko gibanje dan za dnem bolj trn
v peti. Zato bi rad postavil na tr-
dne noge svojo žolto agenturo ter
tako postopno žolto zadajal udar-
ce delavskemu razrednemu giba-
nju. Tudi ob prihodu gladje prija-
telstva ali bolj ladjegospodarjev
DZ s svojim pozivom k sodelo-
vanju zvesto izpolnila ukaz teh
svojih gospodarjev.

Vse te spletke agentov DZ, delo-
dajalcev in okupatorjev ne bodo
zlomile neomajne volje ogromne
večine tržaškega delavstva, ki bo
neustrašno branilo svoje osnovne
pravice in se borilo proti vsem

spletkam da bi se na našem ozem-
lju ustanovila odskočna deska proti
naprednim ljudskim državam in
demokratičnim množicam v Italiji.
V vrsto provokacij anglo-ameriške
oblasti spada tudi prepoved zboro-
vanja na Garibaldijevem trgu, ki
krši pravice vsega tržaškega delav-
stva. Že znanim gestom, da epo-
meni zborovanje takega obsega v
središču mesta nenormalen pro-
blem javne varnosti, je vojaška
oblast samo še enkrat pokazala
svojo odkrito protidemokratično
smer, je kršila svobodo in zav-
gla delovanje demokratičnih orga-
nizacij ter borbo delavskega raz-
reda za zboljšanje gospodarskega
položaja.

Zato izvršilni odbor ES ni mogel
sprejeti Gailtherjevega predloga, da
bi se priredilo zborovanje na mon-
tebelškem dirkališču. Tržaški de-
lavci imajo svo pravico zborovati
sredi svojega mesta, pa naj to an-
glo-ameriška okupacijska oblast
hoče ali ne.

Bukovec Ivan-Vojmir

Vsebina: ZAKAJ PRI ACEGATU PROSVETNO DELO
NE USPEVA — NEPISEMENOST V ISTRI — ZENA IZ LJUD-
STVA — DOBER SEMENSKI KROMPIR — KMETIJSKI
OPRAVKI V FEBRUARJU — POMEN CEBELARSTVA —
SKRIBIMO ZA TRAVNIKE — OSNOVNI POGOJI NASEGA
KMETIJSTVA — VALUTNA REFORMA V ZSSR — AMERI-
SKI KMETJE — OBNOVITVENA ZADRUGA V SMARJAH

IV. PLENUM TRŽAŠKIH ENOTNIH SINDIKATOV

patorja in njegovih volstritskih
generalov. V tem je vsa zarota ka-
pitalistične tolpe na tržaških tleh:
mesto industrije vojno oporišče, ki
naj služi za provokacijo ljudskega
Balkana in hkrati za oporišče za-
hrbne zarote italijanske reakcije,
za izhodišče De Gasperijevih izda-
jalskih sil, za njih napad na ita-
ljansko demokracijo, ki naj zausta-
vi njen veliki korak do zmage in
napredka.

Malo je Cosulichu mar, če nje-
govi milijoni ne bodo cveteli v tr-

šovinističnem besu postaviti v nič.
Zamašil jim je gobec Di Vittorio,
ki je prav ta dan kot tajnik italske
janske sindikalne zveze izrazil tr-
žaškim ES in demokratičnemu de-
lavstvu nedeljeno solidarnost vseh
milijonov italijanskega proletaria-
ta.

Tržaški delavski razred gre v
čas težke borbe. Toda zbral bo
vse svoje sile, jih zbil v trdne vr-
ste, izdajalce pa razkrinkal in jim
odmeril njih mesto na strani im-
perializma.

Proletariat si sam utira pot

Razprava, ki se je razvila po
pretehtanem, umerjenem Destradi-
jevem govoru, se je od govornika
do govornika razvnela v močeno
manifestacijo revolucionarne moči
tržaškega proletariata. Že takoj
prvi govornik Bubnich je v imenu
stavbincev izjavil, da so odklonili
vsako delodajalsko vabilo k poga-
janjem za svojo novo pogodbo, do-
kter ne bo pogodbe tudi za indus-
trijsko stroko. Če so čakali 25 let
bodo čakali še dotlej, da bo reše-
no to vprašanje za vse. In če bo
treba v borbo, se bodo pognali va-
ti Marshallov načrt.

Daprutto je razkrinkal DZ, ka-
tere funkcije že kar javno zahteva-
je, da ostane okupatorska
vojaška v Trstu, da bo branila za-
padno civilizacijo pred balkanskimi
hordami in pomagala uresničiti
marshallov načrt.

Di Zoni iz Ilve je ožigal kapi-
taliste, ki odklanjajo naročila za
tržaško industrijo, ki bi od njih
lahko leta in leta živela. Odklonil
je prijateljskega miloščina iz Ame-
rike, zakaj Trst ni nikoli beračil,
marveč si pošteno služil svoj kruh.

Zaccaria iz Strojne tovarne je
ostro presodil položaj, v katerega
je okupator pahnil tržaškega de-
lavca, ki naj bi danes kleče plazil
za svoje pravice prav pred onimi,
ki so vihteli nad njim fašistično
knuto in jih je današnja oblast
spet postavila na njihova nekdanja
mesta. Zato za partizane ni dela,
a za begunce na pretek. Delavski
razred pa je spoznal, da s parja-
mentarno borbo svojih pravic ne
bo dosegel. Zaman so vsaka poga-
janja z onimi, ki nočejo ničesar
dati. Proletariat si mora od njih
z borbo izsiliti svoje pravice. Ali
bo storil tako ali pa bo buržoazija
jutri spet ustvarila svojo fašistič-
no oblast. Treba je borbe do kra-
ja, brez umika niti za peti.

Tommas iz Omise je govoril o
delavski enotnosti na terenu in se
posebej v Omsi in pri Ilvi.
Petronio se je oglašil v imenu
pristaniških delavcev in pomoršča-
kov in postavil v ostro luč vso im-
perialistično in uničevalno politi-
ko na primeru tržaške mornarice.

Borbeni program za bližnje dni

In potem se je spet oglašil De-
stradi, ki je povzel vsa izvajanja
iz razprave in ugotovil, kako je
vsem klevetam imperialističnih
podrepnikov v brk izpričala resni-
čno in nezadržno borbeno voljo
tržaških delovnih ljudi. Na koncu
je obeležil programske zaključke

njih sedanje borbe:
1. Okupacijska oblast mora pri-
stati na delavsko zborovanje na
Garibaldijevem trgu.
2. Industriji morajo pristati na
pogajanja za novo industrijsko de-
lovno pogodbo.

Nadaljevanje na 2. strani.

V znamenju odredbe 109 Zimska pomoč

Noben tržaški delavec niti malo ne dvomi, da spada odredba 109, ki naj bi oslepila vse delovno ljudstvo za blokado odpustitve z dela in prepustila stotine in tisoče bodočih nezaposlenostnih kandidatov sumljivi milosti in nemilosti okupacijskega predsednika v delavsko-delodajalskih arbitražnih komisijah, točno v vrsto onih proslulih odredb, ki so se pričele z znano odredbo št. 11 iz leta 1945. Vsem je bil skupen namen: ustvariti v Trstu godna tla za šangajsko zvrst kulture, ki služi zapadnim imperialistom kot najpogostejše okolje za njihovo vojno oporišča in gospodarska grobišča. Mar v znamenju demokracije št. 11 odredba št. 109 ni najboljša demokratska rešitev interesov tistih 200 tržaških kapitalistov pred blokadnim nasiljem 70.000 tržaških delavcev?

Kakor koli, tržaški delavski razred bo na svoj preizkušeni način korenito opravičil z bombaško-vlačgarsko-špijonsko bodenostjo, ki mu jo obeta okupator v svoji maršalovski načrtosti z uduševanjem tržaške industrije.

Toda že prvi primer, ki se je pripetil v znamenju novega delovnega režima, je postavil vso sleparijo v pravo luč. Komaj je 500 delavcev in delavcev v tržaški tovarni s svojo lastno žrtvilo rešilo 107 svojih tovarišev črne mize, rije in odvrglo vsaj za piete tri tedne njihovo kolektivno odpustitev z dela, že se je njih izkoriščevalce okončili z odredbo 109 ali bolje — se nanjo poživljali.

Preteklo sredo je tovarniška uprava na lepem pogrela vso zadevo in obvestila tovarniški odbor, da »morajo« vendarle odpustiti tistih 107 delavcev in delavcev. Sindikalni zastopniki so se uprili in se v dobri veri sklicevali na odredbo 109, po kateri naj bi paritetna arbitražna komisija pri okupacijskem delovnem uradu pod predsedstvom okupatorskega zastopnika, presodila vso stvar. Z kar od početka je tovarniška uprava utajila obveznost, ki jo je sprejela ravno teden prej na delovnem uradu.

Toda pri tej se je še posebej razkrinkala. Spritno preusmeritve dela v tovarni naj bi ji bilo omejeno število delavstva odvč in priliko je nameravala izkoristiti še za »nujno reorganizacijo« kadrov v podjetju, tako da bi bilo spet konkurenčno usposobljenov. A izkazalo se je, da dela že sedaj po ena delavka ob strojih, kjer bi morale biti dve. Delansko naj bi se delo po nameravanih odpustitvah za preostale pod istimi delovnimi in mezdinimi pogoji torej samo podvojilo. In tako izkoriščanje delovnih moči naj bi se imenovalo »reorganizacija kadrov«. Ze sedaj, ko že dva meseca napovedujejo odpuste, je delavstvo v konoplarni prisiljeno delati pod neznosnimi pogoji. Ze sedaj tečejo stroji v konoplarni hitreje in se delavkam preko mere izsesavajo njih moči.

Mar je konoplarniška uprava menila, da ji je odredba 109 že v naprej omogočila novo nasilje nad njenimi delovnimi sužnj? Mar je tako neučakana, da ne more strpeti še dva tedna, ko bo zadeva do-

zorela tudi za odredbo 109, vedoč, da ji bo predsednik arbitražne komisije priklinal?

Toda tržaški jutariji niso bili voljni ne čakati križem rok grenkih »dobrota« odredbe 109 ne molče sprejeti novega kapitalističnega nasilja. Dali so izraza svojemu jasnemu stališču s protestno stavko. Dali mu bodo še drugega skupno z vsemi tržaškimi delovnimi ljudmi.

„Priateljski“ bob in fižolica

Teško bi bil kdaj pošten človek mislil, da se zmore celo izraz prijateljstva izkazati v spako in žalitev najnižje vrste. Tega si nedvomno tudi niso mislili ameriški delovni ljudje, ko so zbrali in poslali svojim tržaški tovarišem svoje darove. Končno ne gre niti za bob in fižolico, tudi to je hrana, marveč za način, kako je prišel ta ameriški dar v pogojih Marshalovih načrtov okupacijske oblasti, šovinističnih nesnani tržaških izrodov in farizejskih blagoslovov Mussolinijevega škofa do svojega grenečega odraza v dušah tržaških delovnih ljudi. Tudi Američani vedo, da njih dar ne bo rešil gospodarske krize našega ozemlja. Toda kakor so nas imperialistični mešečarji opeharili za občutek prijateljske geste, so kruto prevarali svoje lastne ljudi. Zakaj poskrbeli bodo z vsem svojim časnikarskim in fotografskim aparatom, da bodo Američani sodili, da so njih lažni predstavniki pošteno opravili svojo posredovalno dolžnost in da so le slavo-komunistični elementi pokazali svojo barbarsko čud ob takim civiliziranem velikodušnem dejanju. Slepariji!

Ustanovna zborovanja strok ES

V poslednjih dveh tednih so se ustanovne skupščine posameznih strokovnih zvez ES nadaljevale. Tako je bila na novo organizirana stroka zavarovalnih nameščencev. Na zborovanju je podal širše sindikalno poročilo dr. Trgovca, ki je ugotovil, kako se na področju zavarovalništva obli razvoj sindikalne politike odraža tudi na tržaških tleh. Zapolnjeni zavarovalniški nameščenci rušijo sindikalno enotnost delavcev in nameščencev celo preko DZ. Zato bo naloga zavarovalniškega ES prav na tem področju toliko pomembnejša, ker bo moral zbuditi in utrditi razredno zavest v vrstah zavarovalniških nameščencev. Na zborovanju je bil izvoljen novi strokovni odbor, ki šteje 15 članov.

Tudi na zborovanju gledaliških nameščencev je tov. Bercich načel vprašanje razdora, ki ga sejejo med nameščenci te stroke nasprotniki delavskega razreda pod nacionalističnimi, lažno apolitnimi in celo verskimi pretvezami. Obeležil je novo delovno pogodbo, ki je nadomestila ono iz l. 1932. V posebni resoluciji je skupščina zahtevala od okupacijskih oblasti, da omo-

Pod imenom sklada za zimsko pomoč nezaposlenim in upokojenem se je te dni sprožila v Trstu sociana akcija, ki naj pripomore, da bo vsak izmed prizadetih prejel določeno podporo, ki naj bi mu bila v pomoč za prvo, najhujšo silo sredi zime. Mimo stališča, ki ga zavzema delavski razred v načelu do vseh takih akcij, ki v ogromni večini primerov niso nič drugega kakor pesek v oči nevednim in v raznimi socialno-kulturnimi utvarami zapečanim ljudem, a dejansko služijo prav izkoriščevalcem kot ceneni obliž na rane, ki so jih prav oni prizadejali delovnemu ljudstvu z odpusti iz služb, s prekinitvami in omejitvami dela, ki so prav ta čas eno najbolj bolečih vprašanj tržaških delovnih ljudi, se je ES odzval pozivu, da sodeluje pri tej akciji. In to prav zaradi tega, da tudi delavski razred sam dožene, kako bo razdeljen javni denar in komu bo stvarno namenjen.

Pri akciji sodelujejo tudi delodajalci in okupacijska oblast. Kolika je njih iskrenost smo povedali zgoraj. Zato naj nihče ne misli, da si bo s tako akcijo kupil človeške duše za svoje peklenke naklepe in namere. Tržaškega delavca nihče ne bo prepričal, da morda ni dela in zaslužka sposoben, da morda tržaška materialna proizvodnja sredstva — od tovarni in strojev do ladij in železnice — dela ne bi zmogla ali celo, da dela ni, če bi le delodajalci sami nanj pristali.

Toda samo misel o pomoči potrebnim v trenutkih, ko ni drugega izboda, ta velja in zato ES sodeluje, kakor so pred mesecem dni za otroke in v vseh prejšnjih primerih, kakor so delavci sami nestrastno priskočili na pomoč svojim tovarišem v sili, še zadnjič v konoplarni, ko bi bilo nad sto njihovih ma'one postavljenih pred vrata.

gočijo Slovenskemu narodnemu gledališču, da si zagotovi stalno dvorano. V novem odboru stroke je 13 gledaliških igralcev ter gledaliških in kinematografskih nameščencev.

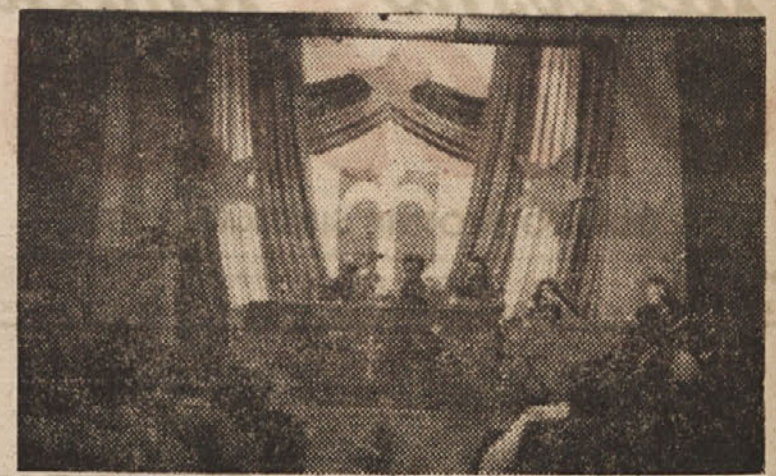

S PREDKONGRESNE KONFERENCE TRŽAŠKIH POLITIČNIH PREGANJANCEV

Sporazum, ki je bil dosežen pred dnevi, določa, da jim pritičejo od 1. sept. pr. l. dalje poleg že prej dogovorjenih povškov mesečne dodatne doklade za ženo po 234 lir, za otroka po 644, za roditelja po 169; glede draginskih dokladov pa za meseca oktober in november pri delavcih v starosti nad 20 let dnevni povšek za 327,85, za december in januar pa nadaljnji dnevni povšek za 28,25 lire. Tudi za nadprodukcijo so bili določeni povški, in sicer za september po 1250, za oktober in november po 1275, za december in januar po 1300 lir. Dosegli so izenačenje tudi v pogledu tarif za delo o praznikih v poslednjih 4 mesecih in zimске doklade na osnovi draginskih doklade za pretekli december.

Pomorščaki

Te dni se je zaključil mezdni spor pomorščakov z manjših ladij pod morščakov z manjših ladij (pod 500 tonami), ki so imeli neutemeljeno nižje prejemke od ostalih v svoji stroki. Z malimi izjemami je obveljala tudi zanje mezdna po-

NA USPELI RAJONSKI SKUPŠČINI SIAU V SKEDNJU

Sindikalna organizacija tržaških čebelarjev

Na pobudo kmetijskega ES so se predzadnji nedeljo sestali čebelarji iz Trsta in vsega ozemlja, ki so si ustanovili svoj posebni odsek v okviru kmetijske sindikalne organizacije.

Na zborovanju jih je pozdravil tov. Desanti v imenu izvršilnega odbora ES, tov. Grbec pa je obširno obeležil njih položaj v novih političnih in teritorialnih pogojih ter njih težnje na sindikalnem tleh. Tržaško ozemlje je spritno svojega neznatnega obsega silno otežilo njih delovne možnosti. Spritno ločitev od obsežnih pašniških področij na Pivki, Vipavskem in v Istri je nastala nujna potreba, da se ta problem tržaškega čebelarstva kakor koli uredi, bodisi na ta način, da se doseže dovoljenje jugoslovanskih oblasti, da se bodo smeli tržaški čebelarji še nadalje posluževati jugoslovanskih čebeljih pasišč, bodisi tako, da se dosežejo v Trstu večja nakazila mešase za čebelje zimsko krmljenje. Kmetijski ES je prav poslednje vprašanje že ponovno načel, a je pri okupatorski oblasti vselej naletel na gluha ušesa. Tako je postal položaj vedno težavnejši in, če se nemudno ne zboljša, bodo čebelarji prisiljeni razdeljati svoje panje in se lotiti drugega dela.

Novemu čebelarskemu odseku kmetijskega ES naj bi pripadla

prav ta naloga, da v sindikalnem okviru da organizacijsko osnovo vsem prizadevanjem tržaških čebelarjev. Ob soglasanju zborovalcev je bil tedaj odsek tudi takoj ustanovljen in je bil izvoljen njegov prvo odbor, ki mu načelujeta tov. Ferluga in Svara.

Na sestanku se je razvila še obširna razprava, v kateri je stari tržaški čebelar Pertot stvarno iznesel vse težave čebelarjev in opozoril tudi na potrebo novih čebelarskih kadrov ter njih izobrazbe s pomočjo posebne strokovne knjižnice in čebelarskega tečaja.

IV. plenum ES

V nepopustljivi borbi

Nadaljevanje s 1. strani.

3. DZ mora opustiti svoje razdrinljivo delo v delavskih vrstah, ki bi jih rada ohromila v borbi proti imperializmu.

A plenum se je v ozračju borbenosti nadaljeval. Oglasil se je stari Elvini in približ tržaškega proletariata leta 1902, niso ustavili ne policaji, ne žandarji ne vojska, da si ne bi izvojevali svojih pravic. Trst je ostal tri dni brez kruha in vode in brez luči. Kapitalisti so zaprli tovarne. Toda proletariat si jih je odprl kljub vsej sili cesarskih biričev.

Potem se je oglasil tov. Vošnjak in trdno postavil besedo k besedi: Nikoli se tržaški proletariat ne bo odrekal pridobitvam, ki si jih je s krvjo pridobil. Nikoli ne bo zaostal za borci, ki se danes herojsko bore na Daljnem vzhodu in v Spaniji, nikoli izneveril demokraciji, ki si danes na Poljskem, v Rumuniji, v Albaniji in Jugoslaviji, v Madžarski in Bolgariji po svetlih zahtevah Sovjetske zveze gradi socializem. In nikoli se tudi ES ne bodo izneverili tržaškemu delovnim ljudem in jih zvedli na pota oportunitizma.

Kakor bo zahteval položaj v svojih razvojnih oblikah, je Destradil je dodal, tako bodo tudi ES usmerjali svojo borbo v najuspešnejši obrambi delavske stvari, za izpolnitev pravic vseh 70.000 tržaških delovnih ljudi.

Mezde in doklade

V kmetijski stroki veljajo nove družinske in draginske doklade od 1. nov. 1947 dalje. Določene so bile takole: Stalni in nestalni kmetijski in poljski delavci prejema na račun obeh dokladov za vsakega otroka po 30 lir dnevno, za ženo 32, za vsakega izmed staršev pa po 20 lir dnevno, nameščenci pa 53, 44 odnosno 30 lir.

Pred dnevi je bila določena tudi zimska doklada, ki pritiče ženskim frizerjem za l. 1947. Tarife so naslednje: v podjetjih I. kategorije 9000, II. kat. 8000, III. kat. 6500, za vajence v I. učnem letu 15, v 2. letu 25, v 3. letu 40 in 4. letu 75 odst. gornjih doklad.

Vrtnarji

Pred tednom dni je bil dosežen tudi sporazum o novih draginskih dokladah za cvetličarske delavce in vrtnarje. Doklada velja od 1. januarja t. l. dalje in je bodo prejemali v naslednjih zneskih: stalni — glavni vrtnarji, gojitelji,

vrtnarji, cepivci in pomočniki po 440, vajenci od 16. do 17. leta starosti po 317, od 14. do 16. po 264; dninarji po 440; navadni delavci moški od 18. do 65. leta starosti po 440 lir na dan odnosno 55 na uro, (ženske od 18. do 60. po 396 odnosno 49,50 na uro), v starosti od 17. do 18. leta 387 odnosno 48,30 (ženske od 16. do 18. leta po 330 odnosno 41,25) od 16. do 17. leta po 317 odnosno 39,60, od 15. do 16. po 317 odnosno 39,60, od 14. do 15. po 264 odnosno 33 (ženske od 14. do 16. leta starosti po 277 na dan odnosno 34,70 lire na uro).

Pekovski delavci

Borba pekovskih delavcev za njih mezdno in delovno izenačenje z ostalim industrijskim delavstvom je bila težka in je trajala nekaj mesecev. Te dni je v nekaterih vprašanih obrodila svoje prve rezultate. Dosegli so izenačenje z industrijskim delavstvom v pogledu draginskih in družinskih dokladov.

Dopusti so bili podaljšani do 12 in 16 dni (po službeni dobi). Zagotovljenih je bilo 12 praznikov poleg nedelj, ki se tudi ne vstejejo v dopust. Nekaj novih ugodnosti je doseženih za primer poroke.

Načelno so bili določeni novi dodatki za izredno delo in za draginske doklade. Napoved odpusta je bila podaljšana od 2 na 15 dni. Določene so bile nagrade za starejše delavce. Znatno so bile povišane nagrade za akordno delo in tudi odpustnine. Za zdravju škodljivo delo so bili določeni posebni dodatki. Delavcem je priznana pravica do delovne obleke. Menjalni dodatki so bili določeni na 30 lir dnevno.

Nameščencem je bilo priznanih 14 praznikov, ženitovanjski dopust po 15 dni, redni dopust od 15 do 30 dni. Delovni teden je bil dolgačen na 44 ur.

Olajšan je bil prehod iz položaja delavstva v položaj nameščencev. Za denarne posle je bil določen dodatek po 8 odst. plače draginske doklade. Ostale pridobitve nameščencev so enake kakor pri delavcih.

Spominjajte se, ljubite Dr. Francè

in poglabljajte se v Ilića, našega učitelja, našega voditelja!

Pred 24 leti je CK VKP(b) poročal o smrti genija delavskega razreda in ruskega naroda:

»Vse, kar je v proletariatu resnično velikega in herojskega — neustrašni um, železovost, smrtno sona, nezlomljiva, uporna in vsemogočna volja, sveto soštev in zatiranje, revolucionarna strast, ki gore prestavlja, brezmejna vera v ustvarjalne sile množice, ogromni organizacijski genij — vse to je našlo svoje čudovito utelešenje v Leninu, ki je njegovo ime postalo simbol novega sveta, od zapada do vzhoda, od juga do severa.

Vladimir Ilić Lenin je danes še več.

Zgodovina teh poslednjih 24 let, mu je prisodila mesto in pomen genija vsega človeštva.

Veliki voditelj je ustanovil prvo resnično revolucionarno delavsko stranko. Bolševiško partijo, partijo ljudi, ki so se posvetili popolnoma in izključno pripravi revolucije, edini poti do ostvartve iluzije o osvoboditvi delovnega ljudstva izpod jarma imperializma; partijo, ki je edina napovedala resnično vojno voljo, najhujšemu zločinu nad vsem človeštvom.

Veliki revolucionar je izvedel Veliko oktobersko revolucijo, ki je z njo napočila doba revolucij delovnih ljudi, ki ni nadomestila enega izkoriščevalca z drugim, kakor vse prejšnje, marveč z delavci in revnimi kmeti, ki je prinesla resnično politično in gospodarsko osvoboditev ogromni večini ljudstva na škodo neznatne peščice njegovih zatiralcev.

Veliki stvaritelj je ustvaril prvo ljudsko državo, ki v njej ni izkoriščevalskih razredov, ki se v njenem socialističnem razvoju prijeteljskega delovnega razreda delavcev in kmetov staplja v brezrazredno komunistično človeško družbo.

Veliki učitelj je naučil delovne ljudi vsega sveta, da so krenili na pot svobode, napredka, resnične enakopravnosti in bratstva. Njegovi nauki so v teh poslednjih 24 letih našli svoje uresničenje v vrsti ljudskih držav. Njegovi železni, vsemogočni volji, njegovemu svetemu sovraštvu, njegovemu vsečloveškemu geniju sledijo neustrašno milijoni brezpravnih poti, ki so jo izkročili njih osvobodjeni bratje, v svetovni mir in svetovno demokracijo.

Slava nasmrtnemu Vladimiru Iliću Leninu!

Nepismenost v Istri

Ni naključje, da je prevzela ljudska oblast po bivših oblastnikih v Istri težko dediščino in to ne samo v gospodarskem marveč tudi v kulturnem prosvetnem oziru. Sem spada posebej nepismenost.

Ce bi samo bežno prelistali zgodovino razvoja šolstva bi ugotovili, da se je osnovno šolstvo razvilo šele v dobi, ko je industrijska proizvodnja zaradi svoje kompliciranosti potrebovala sposoben, šolan kader delavcev, ki bo znal ravhati s stroji. Tudi potreba po večji domasnosti kmetijstva je narekovala ustanovitev šol in se je s tem dvigala ljudska izobrazba. Seveda to ni veljalo za vse narode v istem času in prav tako ni zajelo vse delovne množice, ker to je ni bilo v interesu izkoriščevalcev. Še vedno je kapitalizem obdržal kot delovno rezervo del množice, ki jih je puščal v neznanju, da jih je laže izkoriščati.

V slovenski Istri je vladal avstrijski imperializem, ki mu je sledil italijanski. Oba sta s svojim polfevdalnim kolonatskim izkoriščevalnim sistemom zadrževala ljudske množice v neznanju, zaostalosti, primirnosti, ki je imela svoj vidni izraz v nepismenosti.

Ljudska oblast je takoj po osvoboditvi napovedala vojno nepismenosti. Otvarjala je šole ter dala vso pobudo in materialno podporo za širjenje odpravo nepismenosti. V slovenski Istri, ki je v okviru Tržaškega ozemlja, je 1200 nepismenih. Največ jih je tam, kjer je bil kolonatski sistem najbolj razvit, ter v krajih, ki jih ni zajela industrija, torej ob obali, n. pr. Ankaran, Strunjan, Sv. Lucija, Saletu, Sičole ter v Sv. Petru, Krkavcih, Padni, Borštu. Po vseh teh krajih so sedaj tečaji pod vodstvom učiteljskega, ki na sindikalnih sestankih svojih delovnih grup razpravlja in pregleduje že dosežene uspehe, potek dela. V septembru 1947 so si učitelji po sindikalni liniji zastavili obvezo, da odpravijo nepismenost v slovenski Istri. Na zadnjih sestankih so dogovorili, da ni bil dosežen povsem

zadovoljiv uspeh v pogledu obiskovanja tečajev zlasti v Borštu, Sv. Luciji, Maliji, Babičih, Strunjanu, Saletu.

Kje tiči razlog, da niso zajeti vsi nepismeni v tečajih? Prosvetna društva, ki so formalni organizator tečajev, v kampanji za vpis v tečaje niso razvila svoje propagande skupno z ostalimi množičnimi organizacijami, predvsem ne s podružnicami kmečkih sindikatov. Vprašanje nepismenosti ni samo zasebna zadeva nepismenega, nego vse družbe. Nepismenost je politično vprašanje. Samo pismen človek ima jasne poglede in zna reševati vsa vprašanja, ki se postavijo predenj, naj si bodo gospodarska ali kulturna. Samo pismen delavec, ki čita dobre, napredne knjige ter časopise, bo stal na braniku pravic vsega delovnega ljudstva posebno danes, ko reakcija ponovno dviga glavo, da si zaslužni človeštvo. Zaradi tega je nujno, da podružnice kmečkih sindikatov ponovno razvijejo tako propagando, ki bo še preostale nepismene prepričala o potrebi obiskovanja tečajev ter s tem odprave nepismenosti.

M. S.

V KNJIGOVODSKI SOLI ES V KOPRU

Skoraj sto let je preteklo, odkar je umrl dr. France Prešern naš največji pesnik, toda zdi se nam, da je danes bolj živ med nami kot kdaj koli prej. Šele najnovejša doba naše zgodovine nam je približala Prešerna-človeka in Prešerna-umetnika. Zunanji okvir Prešernovega življenja je enostaven. Lahko bi ga orisali samo z nekaj preprostimi datumi in dogodki, zato pa je tem bolj bogata njegova vsebina.

Zivel je na Slovenskem pred sto leti. Rodil se je 2. decembra 1800 v Vrbi na Gorenjskem kot sin preprostih kmečkih staršev. Njegova rojstna vas leži v bližini svetovno znanega Bleda. Čudovita lepota rojstnega kraja je vplivala na občutljivo dušo mladega pesnika. Nadarjenega dečka so poslali starši v šolo najprej v Ribnico, nato v Ljubljano, kjer je bil med najboljšimi dijaki. Po končani gimnaziji je odšel na Dunaj študirat pravo. Tam je poznačil težko življenje revnega slovenskega študenta. Prisiljen je bil poučevati pri bogatih družinah, da je mogel nadaljevati svoje študije. To mu je omogočilo, da se je v njihovih knjižnicah seznanil z deli svetovnih pisateljev in si tako širil obzorje. Ze v dunajskih letih je Prešeren prestopil ozki okvir tedanjega slovenskega razumnštva in se navzel revolucionarnega duha. Ko se je vrnil v Ljubljano, med svojimi sodobniki seveda ni našel ljudi, ki bi ga razumeli. Le ozek je bil krog, ki je Prešerna sprejel in ki je znal ceniti njegove umske sile. Najboljši prijatelj mu je bil Matija Cop, eden izmed redkih slovenskih učenjakov in svetsko izobraženih ljudi. To prijateljstvo je Prešernu mnogokrat pomagalo preko najtežjih trenutkov njegovega življenja.

V Ljubljani je bil sprejet v službo pri odvetniku, nato pa je zaprosil za samostojno advokatsko mesto. Toda tedanje oblasti zavednemu in svobodnomislennemu Slovencu niso bile naklonjene. Razočaranemu in duševno strtemu pesniku je bila prošnja rešena šele proti koncu njegovega življenja, leta 1848. Ze leto pozneje ga je dohitela smrt.

V čem je prav za prav veličina pesnikovega duha. Zakaj ga slavimo še danes? Prešeren se je pojavil v slovenski književnosti brez predhodnikov. Slovenski jezik je bil tedaj zaničevan; celo zavedni Slovenci so mislili, da ne morejo izraziti v njem ničesar drugega razen tega, kar služi vsakdanji rabi. Prešeren pa je slovenske besede poplemenotil. Dal ji je sposobnost izražanja in s tem povedel mali slovenski narod v družino drugih kulturnih narodov. Ze samo za to veliko delanje bi zaslužil, da smo mu hvaležni in da se ga naučimo ceniti in spoštovati.

V svojih pesmih je znal pesnik povezati ljubezen do svojega naroda, do izvoljenke in do človeštva sploh. Z ljubeznijo se je poglobil v domačo zgodovino in iz nje črpal snov za svoje pesnitve. Bil je do sleden in neizprosno boren za pravico svojega takrat tlačenegega in zaslužjenega naroda. Njegove pesmi, zlasti »Sonetni venec« so velike umetnine. Morda najlepša in najbolj globlja pa je »Krst pri Savici«, v katerega je zajel pesnik snov iz naše davne preteklosti in izrazil v njej misel v bratstvu vseh slovenskih narodov. Posebno znana je njegova »Zdravica« — pesem, ki izraža ljubezen in bratstvo vseh narodov.

Ali nam ni Prešeren po vseh svojih mislih danes bližji, kot je bil kateri koli generaciji pred nami? Zato so Prešernova dela najlepša oporoka vsem naprednim množicam.

Otonu Župančiču — pozdrav nabrežinskih kamnarjev in devinskih ribarjev, tržaških nosačev in briških kolonov

Samo svoboden narod lahko tako slavi svojega pesnika, kakor je te dni slovenski narod slavil našega Otona Župančiča, in le tak velikan, kakor je naš Oton Župančič, ki je ostal svojem ljudstvu zvest in mu izplačal svoj dolg prav v dneh njegove največje odločitve, je mogel biti deležen za svoje dni takega priznanja. Anton Pesnik-partizan, ki je svojo pesem zarjul vrh Mozaklje, da se je volčji zbor skozi zimo pretulil v pomlad in — šel lovce klat čez Savo, čez Dravo; zob za zob in glavo za glavo!

V svojih dolgih desetletjih je iz svojih dni in okolja, iz odmaknjenosti od sveta in ljudi zrasel v velikega glasnika domovinske ljubezni, narodove žive časti in borbe; kovač, ki je skoval skupaj s plavzarji iz Kaple in Borovlj, s črnimi rudarji iz Idrije in Trbovelj, s kamenarji belimi od Nabrežine, z devinskim opaljenimi ribarji, s polnagimi nosači iz luke tržaške, z zidarji iz Renč, mizarji šentvitskimi, Solkanci s šotariji izancej in štajerskimi viničarji, z Vipavci brbljavimi in briškimi koloni, ki je tenko poslušal, da ni prišel ne-

spoznan — čas, ko je planil kladivar silni iz nas. Pesnik narodove bodočnosti, poet, ki je nazadnje našlo v njem svoj živi umetniški odraz poslednje veličastno prerobenje slovenskega ljudstva — njegova osvoboditev.

Ko smo se tudi tržaški, primorski delovni ljudje ustavili ob našem ljudskem umetniku, kdo izmed nas ni pozdravil poeta kakor Mikuž Metod: »Na juriš, Anton Pesnik, domovini, ki je še v borbi, zapoj, kakor to veš le ti!«

Zakaj pri Acegatu prosvetno delo ne uspeva

Acegat je nedvomno eno največjih podjetij v Trstu, saj je v njem zaposlenih preko 2350 delavcev in nameščencev. Prosvetno življenje delavstva bi se lahko bujno razvijalo, ko bi bili podani vsaj najosnovnejši pogoji za to. Toda žalostno, sramotno je v tem pogledu pri tržaškem Acegatu, žalostno za delavstvo, prava sramota za upravo.

Tudi v Acegatu, kakor povsod drugod po Trstu, je Enal vtaknil svoje prste in pred letom dni ustanovil svoje »športno društvo«. Vodstvo obrata mu je takoj dalo na razpolago prostore bivšega »Dopolavora« v ulici Battisti 10, ki pa so bili v času vojne hudo bombardirani.

Uprava Acegata, ki na drugi strani zavrača vse prošnje in zahteve ljudskega prosvetnega krožka (Circolo di cultura popolare), ki na kulturnem polju edini zastopa prave interese delavstva, odkrito podpira Enalov izodek, vendar ta kljub vsej podpori ne kaže nobene prave življenjske sile in aktivnosti.

Ko pa se zglasijo delavci pri upravi in zahtevajo za svoj krožek vsaj primeren prostor, ki ga še vedno nimajo, jih gospodje odslovijo vedno z istim odgovorom: Radi bi vam pomagali, toda če damo vam, se jezijo oni drugi. Sporazumite se, pa bo morda kaj.

Sporazum pa je v tem pogledu nemogoč z gospodo pri Delavski zbornici, čeprav deluje v podjetju skupni sindikalni odbor.

Zanimivo je, a vendar ne čudno, da zagovarjajo člani Delavske zbor-

nice, ki so v enotnem odboru, stališče, da se sindikalni odbor ne sme vtikati v šport in še manj v prosveto. S tem hočejo odvrgniti druge člane od uspešnega kulturnega delovanja in imeti čim večjo možnost, da počno z upravo, kar se jim zljubi.

Znana je afera, ki je nastala v okviru Enalovega športnega krožka, ko se je njega predsednik Bordari spril z drugimi člani, ker se je protivil polzkusu južnjakov, da bi prevladali v krožku.

Vse to izkorišča vodstvo Acegata da se trdovratno upira vsaki zahtevi delavstva.

Ljudski prosvetni krožek nima nobenega prostora. Imajo sicer nekaj knjig, a ne vedo, kam z njimi. Se pred nekaj meseci so smeli uporabljati prostore menze v posloppu Rossettijevega gledališča, sedaj tudi tega nimajo več. Acegat ima tudi svoje športno igrišče pri Sv. Ivanu, toda dal ga je v našem CONI-ju, delavci pa morajo gledati čez plot.

Pred vojno je bila znana godba na pihala tramvajskih delavcev. Sedaj o tej godbi ni več ne duha ne sluha. Nekaj jih sodeluje pri Rinaldijevi godbi, sami pa se ne morejo zbrati, ker so godeci razcepljeni po delovnem urniku.

Tako ljudje pri Acegatu prosvetno in športno le životarijo po vsej krivdi uprave, ki očitno noče, da bi njene uslužbenice kulturno napredovale in se boji ter otresa vsakega morebitnega stroška ali podpore, ki jo je dolžna delavstvu, da bi tudi kulturno napredovalo.

Knjigovodstvena šola v Kopru

V Kopru so ES organizirali knjigovodstveno in računovodstveno šolo, ki jo vodi tov. Zetto Sergio in jo obiskuje 45 mladih Koprčanov, nameščencev in delavcev, tako moških kakor ženskih. Pouk se začel 1. decembra in bo trajal do konca julija. Šola samo pa traja dve leti.

Na njej poučujejo v italijanščini. Šest profesorjev predava razne predmete, tako italijanščino, računstvo, zgodovino, zemljepis, kemijo, blagovnanstvo, ekonomsko politiko, finančno vedo, strojeplisje, stenografijo, slovenščino, francoščino in angleščino. Pouk je za vsakogar brezplačen. Vse stroške krijejo Enotni sindikati.

Ze nekaj let je Zetta vodil slično šolo in dosegel lepe uspehe, toda učenci so morali sami kriti vse stroške. Skoraj tri četrtine tečajnikov si

je pridobilo na javnih šolah v Trstu diplomu.

Višji razred lahko obiskuje na tej šoli le, kdor je dovršil nižjo gimnazijo. Po končani šoli lahko napravi izpit na državnih šolah in postane knjigovodja (ragioniere). V nižjem razredu pa se lahko usposobi za splošno knjigovodstvo in se sme potem vpisati v višji razred.

Vsi učenci kažejo dobro voljo. Vsak večer po končanem delu in ob nedeljah zjutraj se zberejo k pouku, ki traja tri do štiri ure. Zrtvujejo se, da si pridobijo strokovnega znanja in usposobijo za boljše delo. Malo jim ostaja časa za kino ali drugo zabavo. Zato so vredni vse pohvale. Izvolili so si tudi šolski odbor, ki skrbi za vse najnujnejše potrebe, za red in disciplino v šoli.

Zena iz ljudstva

Kaj čita tvoj otrok?

Največja teža vzgoje otrok in odgovornost zanjo pripade nedvomno zeni. Če otrok ni dobro vzgojen, pravi: Saj ni čudno, ko ima tako slabo mater.

Po materi se meri tudi vzgoja otrok v narodnostnem pogledu. Zavedna mati je vedna in tudi v času fašizma, ko je bil teor najhujši, vsaj doma, med štirimi stenami govorila z otrokom v svojem jeziku in mu vcepila vse dolžno spoštovanje do njega. Taksi materi se dandanes ni treba sramovati pred lastnimi otroki. Marsikatera skuša zdaj nadomestiti zamudo in skrbi, da bi se njen otrok naučil svojega jezika. S tem seveda nečemo podcenjevati italijanskega jezika ljudstva, ki je bilo z nami v narodno-osvobodilni borbi in se še danes z nami složno bori proti vsem, ki bi nas hoteli oropati tudi naših narodnostnih pravic.

Najbolj so ljudje ohranili svoj jezik na deželi. Bili so sami med seboj in tudi odpranost proti fašističnim učiteljem in valptom, ki so po navodilih fašizma potujčevali našo mladino. Naše preprosto ljudstvo se jih ni balo in je kljub terorju ohranilo svojo domačo govorico, čeprav je bila še tako malo podobna slovnično pravilni knjižni slovenščini. Slovenske šole so bile nasilno nadomeščene z italijanskimi, slovenski tisk je bil zažrt in le redki so skrivaj prejimali kratko slovensko knjigo.

V takih pogojih so se ljudje odmaknili od knjige. Domačih je bilo malo; tujih, ki bi jim v tujem jeziku vcepilale še tujega, sovražnega protiljudskega duha, so odklanjali. Mladina pa je v takih pogojih zašla, ne toliko neposredno v protiljudsko smer, kakor v okove realnemu življenju neustrezne, čut za vsebinsko resnično, živo kulturo ubijajoče mlačnosti.

Prisla je svoboda, težko priborjena z velikimi žrtvami naših najboljših sinov in hčera. Menda zlepa ni bilo našega človeka, ki ne bi v zadnji vojni doprinesel svoje žrtve za svobodo. Ni popolna in treba jo je braniti na vsakem koraku. Toda danes lahko prosto govorimo v našem jeziku, imamo vsaj po jeziku svoje šole in imamo svoja prosvetna društva in svoje slovenske knjige in časopise.

Zena, kakor si bila trdna in zavedna v najbolj težkih trenutkih in si z otrokom govorila v svoji materinščini, junaska izpolnjevala svoje poslanstvo, tako glej tudi danes in skrbi, da bo znal tvoj otrok pravilno svoj materni jezik, ga pravilno razumel in tudi pravilno cenil! Le kdo cenil svoj lasni jezik, bo znal ceniti tudi druge jezike. Kdor prav in nesebično spoštuje svoj lastni narod, bo znal spoštovati tudi druge narode.

A kaj se dogaja? V vlakih, na cestah, zjutraj, ko so na poti v šolo, popoldne, ko se vrača domov, srečaš slovensko mladino, zatopljeno v italijansko čtivo. Nihče bi se temu ne upiral. Nasprotno, prav je, da se mladi-

na nauči tudi tega našega sosednjega jezika. Toda le kakšno čtivo! Mar dekleta in fantje mislijo, da bodo postali grofje in baroni, če bodo prebrali «Grand Hotel», ki jih uspeva in razorožuje, mesto da bi se utrjevali in kalili, da bi bili kakor jeklo, ko bo življenje terjalo od njih žrtev in poguma. Mar mislijo, da bodo postali ljudje, če se bodo navzeli napačne, skažene, samoljubne sle po udobnem življenju, ki je v pogojih kapitalizma zagotovljeno le peščici bogatašev, izkoriščevalcev ljudstva? Mar mislijo, da bodo reševali to vprašanje, kakor berejo v «Crimenju»?

Zivljenje je lepo in bogato, toda le, če je lepo in bogato za vse ljudi. Tako, ki je udobno in lahko za nekaj tisočev na račun milijonov, je krivično in težavno. Za mladino, ki se mu predaja v svoji sli po taki poti in ob takem čitju, bo nekoč krivično in težavno v dvojni meri. Akaj resnično boljše življenje ljudstvu ne bo prišlo samo od sebe, marveč si ga bo moralo pridobiti s svojim resničnim znanjem, s svojimi težkimi pestmi, priučenimi borbi in težavam, ne pa s plehkim prividom sveta, ki ga za ljudstvo danes ni.

Mladini je treba čtiva, mnogo branja, a takega, da ji bo kazalo njeno resnično življenjsko pot, da jo bo duševno oborožilo za njeno borbo, ki si bo le z njo zase in za vse ljudstvo dejansko izvojevala pogoje za boljše in udobnejše življenje, predvsem pa ne le za vsakega poedince, marveč za vse ljudi.

Mati, tu je tvoje vzgojno torišče! Navajaj svojega otroka, da bo segal po takim branju, da ga bo iskal, da bo rasel ob njem — v človeka in ne v izpričenca. Kupi otroku knjigo, ki mu bo v korist in hkratu v zdravo zabavo, mesto da bi mu dajala denar za spolek in aboten žurnal, ki bo iz njega skral strup in šel v propast!

Ali pa, ko po večerji trudna po končanem dnevnem delu sedeš, da zakrpaš še možovo srajco ali spleteš otroku nogavice, ali pa se pri štedilniku tudi le ogreješ, reci hčeri ali sinu, na vzame v roke knjigo! Morda se ogl-

sijo v hiši še sosedje, da vas je več in da je krajši čas. Na glas naj čita otrok povest ali roman. In boš videla, kako lahko ti bo šlo šivanje od rok, kako se boš še ti odmaknila vsakdanjim skrbem, kako bodo prisluhnili domači in gostje besedi življenja, ki je njihova.

Tako boš izpolnila svojo dolžnost, svoje poslanstvo ljudi v današnjih dneh svoje poslanstvo matere do otroka, žene do ljudstva!

M. P.

Sirite

Delavsko-kmečko enotnost!

Položaj žena in otrok

v imperialističnih kolonijah

Pred kratkim je «Sovjetska ženskinja» objavila daljši članek o položaju žena in otrok v kolonijah. Iz njega posnemamo nekaj podatkov, ki nam vsaj delno pričajo o njih suženjski socialni, kulturni in politični zaostalosti. Ze pismo, ki ga je nedavno poslala kmetica Candahari bengalskemu ministrskemu predsedniku, in ki ga je objavil indijski list «Poepie and age», odkriva strahotne stvari:

«Ne čudite se, pravi med drugim, kako boste zagledali ob cestnih robih ženska trupla, pokrita z listjem platene ali pa kar s papirjem. Od kod naj bi dobile obleko, če so bile še žive brez nje... Moj mož je učitelj. Učenci prihajajo k nam v hišo. Sedijo goli na tleh, učitelj pa tudi nima ničesar na sebi razen ovoja okrog ledij. In kako tudi: saj imava oba skupaj eno samo «dhoti» (obleko), če se je treba odpraviti iz hiše. Nikdar nimava oglja, ker ga nimava s čim kupiti.

V Indiji „Koromandiji“

Ali res ne bo konca našega trpljenja? Kdaj bomo zmogli živeti, da nasitimo naše moze in sinove? Kdaj bodo kmetje prišli do zemlje?»

Tri četrtine vsega prebivalstva britanskega imperija živi v Indiji. Indija

POGLED NA SRE DISCE ZAGREBA

daje bajne dohodke angleškim kapitalistom in bogastva te kolonije ni mogoče oceniti. Skoraj 70% 400 milijonskega prebivalstva se bavi s poljedelstvom, a njegova ogromna večina si ne more preskrbeti najskromnejše hrane.

Vsako leto gladuje v tej prebogati deželi na milijone ljudi. Samo v Bengaliji je v času vojne umrlo zaradi lakote nad 3,5 milijona prebivalcev. Plodovi zemlje in kmetijskih žuljev končajo v rokah veleposestnikov in oderuhov. Neplačljivi dolgovi prehajajo od očeta na sina in rasejo brez konca in kraja.

V družbi, ki je zgrajena na zatiranju in izkoriščanju, pade najteže breme na rame najslabotnejših — žena in otrok. List «Labour Woman» je pred kratkim objavil članek o položaju indijske žene, ki v njem pravi:

«V premmogih indijskih vaseh in mestih boste našli na naše žene, ki še vedno žive v pogojih fevdalizma. Sodobna tehnika in napredek se jih še nista dotaknila. V vasi so žene pod stalno oblastjo veleposestnika, oderuhov, vaškega žreca in drugih predstavnikov srednjega veka. Hrana, preskrba, streha za družino in odplačevanje dolgov, to so vprašanja, s katerimi se ženejo naše žene do groba.

Milijoni berač

Zena v Indiji nima nobenih premoženjskih pravic. Število ženskih beračev je enako številu prebivalstva najhujše evropske države. Delavke bombaznih tovarn, kjer je mezdja višja kakor v drugih industrijskih panogah, prejema dve tretjini beraške mezde moškega delavca.

Strah pred lakoto žene kmata v mesta, dejansko pa dežja pod kap. V deželi vladajo epidemije, ki se jih ljudstvo zaradi pomankanja in lakote ne more učinkovito ubraniti. Umrljivost je zelo visoka. Srednja starostna doba znaša 24 let. Vsako leto pomre 2,5 milijona otrok, trikrat več kakor v Angliji. V Bombayju umre na vsakih tisoč novorojencev 550 v svo-

jem prvem letu. Otroke izkoriščajo v industriji že v starosti po 5 do 6 let, tako ha tobačnih, kavčukovih in sladkornih plantažah. V vsej velikanski deželi je le 600 porodišnih in drugih ustanov za matere in otroke. Le ena petina otroka je deležna šolskega pouka. Nad 85 odstotkov prebivalstva je nepismenih.

98% nepismenih žena

«Great Britain and Est», ki velja od časa do časa za glasilo ministrstva za kolonije, je objavil, da izmed žena v Indiji nista pismena niti dobra 2 odstotka. Od 85 milijonov žena v starosti nad 20 let ima le 4,5 milijona volilno pravico in še te le sprito premoženjskega ali izobrazbenega položaja svojih mož.

Toda narodno osvobodilno gibanje se krepi dan za dnem. Tudi indijske žene se prebujajo. Celo bolj zaostale kmetice si že ustvarjajo svoje organizacije. Ustanovljen je nacionalni center ženskega gibanja, ki je v njem zaenkrat le še malo žena. Toda žene že sodelujejo v stavkah, se borijo proti srednjeveškemu zakonu in opravljajo veliko socialno delo v prid bednim in gladujočim. Ni več daleč čas, ko bodo milijonske množice indijskih žena vključene v aktivno borbo za osvoboditev domovine.

Na lanskem zasedanju izvršnega odbora te federacije sta zastopnici Indije in ameriških črnk znova načeli vprašanje o položaju žena in otrok v kolonijah. Odbor je ustanovil dve komisiji, za Afriko in za dežele ob Tihem oceanu, da preučita njih žensko vprašanje. Demokratične žene vsega sveta so se navdušeno solidarizirale z ženami v kolonijah v njihovi borbi za neodvisnost in demokracijo, za njih emancipacijo in enakopravnost v politiki in pri delu, na socialnem in kulturnem področju. Svet, v katerem živi sodobno človeštvo, ne more veljati za demokratičnega, če ni demokracije v kolonijah, kjer živi skoraj tretjina prebivalstva zemeljske oble.

MED VODITELJI VOJVODINSKIH SINDIKATOV

Po bratski Jugoslaviji

Skupine delegatov so obiskale vsa večja mesta in industrijske centre, kjer so na javnih zborovanjih in mitingih imeli govore in se razgovarjali z delavci po tovarnah.

Ko smo končali polovanja po južnem delu Jugoslavije, smo se vsi zbrali v Zagrebu.

Vsak je začel pripovedovati o svojih vtisih, kaj je videl, kaj je napravilo nanj najmočnejši vtis. Vsak je bil ginen nad navdušenim sprejemom, ki ga je povsod doživel kot član delegacije tržaškega delovnega ljudstva. Marsikdo izmed nas bi bil prav rad kar tam ostal in prijel za delo skupno z jugoslovanskimi delavci. Zanimalo me je, kaj mi bo povedal tov. Furlan, ki je bil v Bosni in Hercegovini.

Rad bi bil šel tudi sam tja, a pot me je zanesla drugam, zato sem ga poslušal s toliko večjim zanimanjem in si nekaj zabeležil. Ko sem ga vprašal, kaj je napravilo nanj najgloblji vtis, mi je začel naštevati in pripovedovati kar vprek. Saj ne moreš izbirati, toliko je vsega, toliko stvari vidiš, da se ti vse združijo in znešajo obenem.

Bosna se spreminja, nič več ni ta-

ka, kakor je bila še pred nekaj leti; prav tako Hercegovina: dve bogati deželi, ki pa sta bili do osvoboditve zapušteni in zanemarjeni.

Naravno bogastvo, rude, vrelce in drugo, so tuji velekapitalisti zapirali, cementirali, da jih ne bi nihče izkoriščal in tako jim škodil. Malo je bilo slišati o Tuzli. Sedaj se razvija onod velika industrija, rasejo delavske naselbine, moderno industrijsko mesto.

Zenica pred dobrim letom ni bila večja kakor kaka vas, sedaj se je čez noč spremenila v mesto. Rudarske hiše so bile zgrajene iz blata in krite s slamo. Sedaj se tam vrstijo lepe stanovanjske hiše, čedne, udobne, opremljene s telefoni in kopalcami. Tam imajo sedaj tudi novi kulturni dom tako velik kot tržaški kino Nacionalne. Med mitingom je bila velika dvorana nabito polna navdušenih poslušalcev. Poseben užitek in začudenje so doživeli naši tržaški tovariši, ko so se vozili po progi Samac-Sarajevo in Brčko-Banovići.

«To ti je delo, dragi moj, in napravila ga je mladina!»

O rudnem bogastvu Bosne ni da bi govoril. Rude, železo, premog, mladina-

ška proga, gozdovi, tovarniški dimniki, delo, napredek, to sta Bosna in Hercegovina, ki se nista zaman junaska borili.

Tovariš Renato, ki si je radovedno ogledal Beograd in okolico, mi pripoveduje o Železniku. Videl je že mnogo tovarn. Bil je v inozemstvu, pozna vse tržaške tovarne; toda Železnik je postavil med največje. Kar pa mu daje poseben značaj, kar je možno samo v državah, kot je Jugoslavija, to je nagli tempo izgradnje, požrtvovalnost in navdušenje graditeljev in skrb za delavca, ki bo imel poleg tovarne udobno stanovanje in vso oskrbo.

V Nišu je bil prijetno iznenaden, ko je obiskal dom igre in dela. Možakar je izkušen in ga ne gane vsaka malenkost. Toda ko je videl celo gručo delavskih otrok, od najmanjših do večjih, ki so jih matere pustile v domu, preden so šle na delo, ko je videl, kako tam za vse skrbijo boljše kot doma, in ko se je spomnil razmer pri nas, je bil ganjen zares. Razumel je tudi tedaj, zakaj imajo mnoge matere delavke, rdeče zastavice udarnikov na svojih strojih, zakaj se tako žrtvujejo in delajo.

Ko nam je pripovedoval o tem in o tobačni tovarni, je sedel in si nalkal na noge srbske opanke, ki so mu jih tam dali za spamin. Bolj ga niso

mogli razveseliti: odnesel je s seboj košček Srbije.

Drugi tovariši, ki so bili po Slavoniji in v Karlovcu, so nam pripovedovali o prašičih, kokoših, racah, ravni, o črni zemlji in nihče se ni mogel načuditi, kako pojedjo tam toliko svinjskega mesa in popijejo toliko rakije, pa jim nič ne škodi.

Saljivi Tržačan Secondo, po poklicu šofer, je takoj saljivo pripomnil v tržaški govorici: «Tu so vsi ponoreli; nemara jih je popadla mrzlica. To ti zidajo in zidajo. Kje vraga dobijo toliko opeke? In hiše rasejo, ko da bi stavili namesto ometa kvas med opeke. Ko zamilim, vidim same hiše in hiše in dimnike, ko zaspiš, se plazim po njih.»

Tovarišica Alma, ki je bila z menoj po Vojvodini, pa bi se najraje odpeljala nazaj v Subotico, tje v tekstilno tovarno «La Passionaria».

Vsi so hvalili izredno gostoljubnost, ki je ena najlepših lastnosti Jugoslovancev, posebno onih na jugu.

Zagreb napravi na vsakega tujca prijeten vtis velikega mesta. Široke, ravne ulice ti ostanejo prav gotovo v spominu, prav tako tudi drevovali, velike moderne palače in parki. Mesto v vojni ni bilo dosti poškodovano, zato je toliko laže mogoče graditi nova poslopja.

Ce greš nekoliko iz mesta proti Sarajevu, kar obstaneš. Cele vrste novih velikih zgradb se vrste ena za drugo. To so stanovanjske hiše za delavce. Ogromne so, lepo zidane. Okrog njih pa so dvorišča in vrtovi, ob cesti pa prostori za trgovine in zadruge, da bodo imele delavske družine vse pri roki. V tem delu mesta se bo razvijala v bodoče tudi vsa zagrebška industrija. Tod mimo gre tudi velecesta, ki bo vezala Beograd, Zagreb in Ljubljano. Začeli so jo graditi že lani in bo malo daljša nego zračna črta. Zagreb je bogat tudi na kulturnih ustanovah, solah, muzejih itd. Ko smo se razgovorili in povedali naše vtise iz obiskanih krajev, smo si šli ogledat mesto. Naslednjega dne pa smo se odpeljali s člani mestnega odbora ES na Sljeme. Sil smo mimo Sestinskega jezera, ki je bilo v tistem času še precej naselje takoj pri Zagrebu. Tu smo srečali mlada dekleta in starejše ženske v slikovitih narodnih nošah, ki prihajajo na svoj način o umetniškem talentu zdravega kmečkega naroda. O bogastvu njegove zemlje. Povsod smo to opazili, posebno pa v etnografskem muzeju v Zagrebu. Sljeme je krasna izletniška točka Zagrebačanov. Lepa cesta se vije po bukovem in smrekovem gozdu do vrha gore (1200 m), ki je na njenem vrhu krasen hotel.

Dalje na 7. strani

Naša gruda

KMETIJSKA PRILOGA ŠT. 3

Kako si preskrbimo

dober semenski krompir

Pri prehrani našega kmeta igra krompir vevlačno vlogo. Saj ga dobi najmanj enkrat na dan na mizo. Ako ga ni pri kosilu, pa ga gotovo ima pri večerji. Prav pogostoma naša domača krompir tudi vsakdanji kruh, posebno še pri številnih družinah. S krompirjem v prvi vrsti pride naš kmet tudi do neobhodno potrebne maščobe, kajti ta gomoljnica mu služi v glavnem za prehrano prašiča, ki daje njemu in njegovi družini poleg masti tudi precej okusnega mesa, ki bi si ga s svojim bognim denarjem ne mogel privoščiti.

Odbirajmo seme že na njivi

Od razpoložljivega pridelka krompirja je torej v znatni meri odvisna prehrana našega kmečkega ljudstva. Prvi pogoj za obilen pridelek krompirja, ki naj bo tudi kolikor mogoče okusen in zdrav, pa je dobro seme. Zaman bo ves trud tudi pri najtemeljitejšem obdelovanju zemlje, nič ne bo pomagalo najugodnejše vreme, če ne bo kmet zaupal zemlji dobre, zdravega semena. Zaradi tega je razumljivo, da se mora kmet pobrihati predvsem za dober semenski krompir.

Umen in preudaren skrbi za dober semenski krompir še pred izkopavanjem krompirja na njivi. To je velikega pomena posebno na primorskem Krasu in v obalni Istri, kjer kaže gojiti le zgodnje vrste krompirja, kajti celo te vrste dajo večkrat le pičel pridelek spričo močne suše, ki nastopi v teh krajih skoraj redno v poletnem času in včasih tudi že spomladi. Le na njivi, bodisi na svoji, bodisi na oni svojih sosedov, katerim se mora včasih zateči zaradi semena, bo kmet lahko ugotovil, če za seme namenjeni krompir zares ustreza svojemu namenu. Na njivi lahko ugotovimo, ali je krompirjeva zdrava ali jo je morda napadla krompirjeva plesen ali pa kaka druga bolezen. Če pri izkopavanju moremo ločiti gomolje bolj rodovitnih in zgodnjih grmov krompirja od manj rodovitnih in poznih.

Ako nismo odbrali semenskega krompirja že na njivi, kar dela današnji in že ves rod nazaj večina naših naprednih kmetov v miljski in koprski okolici, kjer gojijo še nenadomestljivo zgodnjo vrsto krompirja »Albona«, tedaj ga moramo odbrati vsaj v srambi. Sicer pa je jasno, da tako blago po kakovosti nikakor ne more doseči prvega, že na njivi odbranega. Pri vsaki način pa bomo imeli tudi pri odbiru v srambi zelo verjetno ves krompir iste vrste, čeprav bodo mešani gomolji bolj ali manj rodovitnih grmov. Kako velika razlika pa je večkrat v rodovitnosti posameznih grmov iste vrste krompirja in v docela enaki zemlji, dobro ve vsak kmet, ki je krompir pač sam izkopal.

Spričo zadnje slabe letine bodo morali naši kmetje letos še prav posebej skrbeti, da pridejo s čim manjšimi stroški do uporabnega semenskega krompirja. To bodo dosegli bodisi s pravilno uporabo in izbirno odbiro svojega lastnega razpoložljivega krompirja, bodisi z nakupom semenskega krompirja po

primernejši ceni in take kakovosti, ki najbolj ustreza tukajšnjim podnebnim in talnim prilikam.

Pravilna uporaba domačega krompirja za seme

Mnogo naših kmetov ni uleglo odbrati semenskega krompirja že na njivi pri izkopavanju. In če domačega krompirja sploh ni bilo dovolj, da bi od njega odbrali zadostno množino za seme primernih gomoljev srednje velikosti, tedaj uporabimo tudi velike in drobne gomolje. Ti pa so uporabni le, ako imajo dovolj očes. Ta morajo biti primerne močna, da bodo njihove kali odnosno poganki dovolj debeli. Kajti tanki poganki ali »nitkavost« krompirjevih gomoljev kažejo, da jih je napadla tako imenovana »viroza« ali pa kakšna nevidna bolezen. Tak krompir je izprijen, degeneriran in zelo slabo rodi. Najprej in najlaže bomo dognali, kateri gomolji so uporabni za seme, če bomo krompir »silili« v nekoliko toplejšem prostoru, tako n. pr. v hlevu ali tudi v

kuhinja, če ga imamo manjšo množino. Gomolje postavimo v pletene košare ali v lesene zabojce v tankih plasteh. V nekaj tednih poženejo gomolji, posebno če je zrak v prostoru dovolj topel in vlažen, in tedaj odberemo za seme le one z močnimi, debelimi poganki.

Za seme odbrane gomolje hranimo še v toplem prostoru. Paziti pa moramo, da pride do njih tudi dovolj svetlobe. Tako bodo poganki ostali kratki in bodo vedno silnejši, ter se ne bodo tako lahko lomili, kakor se dogaja s poganki, ki so zrasi v temi.

Siljeni gomolji z močnimi poganki poženejo iz zemlje navadno celih 14 dni prej kakor taki, ki smo jih sadili s spečimi očesi. Seveda prvi tudi dozori oziroma obrodi 14 dni prej ko drugi. Kopali krompir dva tedna prej pa pomeni za našega kmeta že zelo mnogo. Na ta način pride prej do denarja pri prodaji zgodnjega krompirja po dobri ceni. Tak krompir tudi ubeži pozni poletni suši. To vedo naši kmetje iz miljskega in koprškega okraja, kolikor se bavijo s siljenjem in gojenjem zgodnjega krompirja. Že mnogo desetletij.

I. A. C.

(Konec prihodnjic.)

Manj znane vrste borov

Ko smo zadnjič govorili o črnem boru, smo omenili, da so to gozdno vrsto naselili tudi na področjih, ki bi bila za drugo vrsto drevja primernejša. Črni bor ne ljubi nitkavih obmorskih pasov. Sicer ni rečeno, da bi tudi v teh krajih ne uspeval, vendar se tod njegove slabe strani posebno zmanjšana odpornost proti borovemu preletu pokažejo v večji meri. Marsikdo se bo spominjal, da je bil Trstnik, (kjer je sedaj tržaška radljska postaja) še nekako pred dvajsetimi leti poraščen z lepim gozdom črnega bora. A gozd je leto za letom prelet hudo napadal. Lastnik gozdiča eden izmed najbogatejših tržaških baronov je nasproti takratnim popustljivim oblastem spretno izrazil to okolščino in si preskrbel dovoljenje, da je gozd do kraja posekal. Njemu je šlo za večje dobičke, ki mu jih je donášala paša na posekanem zemljišču, tržaška okolica pa je izgubila dragocen nasad. Vse to bi se ne bilo zgodilo, če bi bili svoj čas zasadili na tem zemljišču druge primernejše vrste drevja.

Beli bor

Med vrste, ki jih priporočajo za naše obmorske kraje, spada tako zvan bel ali alepski bor (imenujejo ga tudi jeruzalemski bor, v latinščini Pinus halepensis). Beli bor uspeva bodisi na kraških, bodisi na nekraških tleh. Dobimo ga v naravnih gozdovih ob obalah vsega Sredozemlja. Pri nas si ga lahko ogledamo pri Sv. Križu. Lep nasad ga je med Kroglijami in Dolino, kjer se tudi naravno razmnožuje. Prav tako so ga sadili nad Mirnom pri Gorici. V manjših nasadih ga najdemo še pri Koprju in na Debelem ritu (Punta Grossa).

Beli bor ni nič manj skromen kot črni bor. Med drugim prenese še tako hudo sušo. Ker ljubi svetlobo, ga ne moremo siliti v pregoste sestoje, zato pa mu lahko posadimo druge, nižje vrste za boljše kritje zemljišča. Lahko ga sadimo, vendar uporabljamo pri tem le enoletne sadike, ker se korenine pozneje preveč razvijejo.

Vsekakor pa je priporočljiva setev (30 do 35 kg semena na vsak hektar). Seme, ki ga pridobivamo iz jeseni nabranih storžev, ostanje kaljivo več let. Kaljivost semena je velika. Belemu boru precej škodu.

je mraz, posebno v prvih letih njegovega razvoja. Na tržaških tleh so ga sejali n. pr. spomladi 1946 v Bosketu; setev je dobro uspela, a naslednja izredno huda zima (vsaj tako sodijo) ga je vsega pobrala. Setev belega bora spomladi 1947 pri Nabrežini pa se je iz neznanih razlogov popolnoma ponesrečila. Strokovnjaki svetujejo, sejati v septembru, tako da je do pričetka zime malo drevesce že toliko razvito, da preživi zimskih mraz. Pri nas pa to verjetno ni priporočljivo in je bolje sejati spomladi.

Primorski, rdeči in abruški bor

Beli bor je priporočljiv posebno za nekatera predela Istre. Kjer uspeva oljka, ni strahu, da ne bi uspeval tudi beli bor. Saditi črni bor, kakor so ga sadili med Skofljami in Rižano ali na Plavjahi, je nesmisel. Borov prelet namreč le malo napada beli bor, njegove koristi pa so približno iste enake kakor pri črnem boru. Poleg tega pa setev mnogo manj stane. Les belega bora ni cenjen. Sposoben je zasmolatjenje. Njegova skorja ima mnogo črsovine (tanina). Zato ga izkoriščajo za barvanje ribiških mrež. Steblo lahko otržemo, ne da bi ranili drevesa.

Med drugimi bori, ki bi prišli pri nas v poštev, je tudi primorski bor (Pinus maritima). Od drugih borov ga ločimo že na prvi pogled zaradi debelih igel. Na atlantski obali Francije so ga umetno nasadili na ogromni površini in s tem sijajno izkoristili drugače neplodna tla. Upravičeno ga tam nazivajo zlato drevo, ker pridobivajo iz njega veličansko množico smole, ki je toliko potrebna v kemijski industriji. Pri nas še nimamo zadostnih izkušenj, da bi lahko izrekli končno sodbo o njegovi uporabi. V parkih opazimo tudi pri nas posamezna drevesa. Nasadili so ga n. pr. ob cesti pri Miramari (pred predorom). Tržaška občina ga odklanja, ker je baje nekaj let po saditvi povsod usahnil.

Da bo slika popolnejša, bomo omenili še rdečji bor (Pinus silvestris), tako imenovan po rdečem lubju. Ta vrsta uspeva samo v višjih krajih in se posebno rada naseli na posekah in po goleh.

Končno bi v Istri lahko uporabili še abruški bor (Pinus brutia).

Dr. O. S.

GOZD BELIH BOROV

Kmetijski opravki

VRTNARSTVO.

Vse delo, ki je zaostalo spričo slabega vremena v januarju, posebno pa v obalnem pasu, moramo dokončati v februarju. Sejemo solato, špinačo, radič, korenje, rdečo peso in peteršilj, čebulček in česen. Čebulčka imamo dovolj na razpolago pri naših zadrugah. Ne odlagajmo setve zgodnjega graha. To leto smo imeli velike težave z nabavo semena. Prihodnje leto si ga moramo pridelati sami. Pravočasno si pripravimo otiče (frasche) za grah! V toplih in zavetnih legah sadimo zgodnji krompir. Okopavajmo in pognojimo belušem (špargljem!) Presajajmo na prosto v zimskih gredicah vzgojene sadike zelene, solate, cvetače (karfiol) itd. Ob stenah rastoče vzpenjalke osnažimo, obrežemo in jim pognojimo ter jih lepo razpeljemo in povežemo. Prezimljene lepoticne grme postavimo ob lepem vremenu proti koncu februarja na prosto. V rastlinjakih (serre) cepimo vrtnice, kamelije, azaleje in rododendre. Pripravljajmo potaknjence fuksij, mirte!

POLJEDELSTVO.

Zilu trosimo (če že nismo) prvi obrok nitrata. Da preprečimo širjenje koruznega molja moramo sežgati vsa koruzna stebila (koruznice), kar jih je po majornem ostalo na njivah ali kje drugje na prostem. Najprej sejemo rastline, katere potrebujejo mnogo vlage, kot n. pr. stročnice (grah, bob, detelje); nato rastline, ki potrebujejo za razvoj daljšo dobo in niso občutljive za slano (jare žitarice, zgodnji krompir, korenje). V višjih legah je nevarno, da spomladi srež privzdigne korenine ozimnih posevkov. V takih primerih rastline poginejo. Take njive moramo z valjarjem ali kako drugače polati, tako da pritisnemo korenine v zemljo.

TRAVNISTVO.

Nikdar ni dovolj poudarka, da je treba travnike branati. Z brananjem in gnojenjem z apnom ali fosfornimi gnojili uničujemo mah, ki krade travniškim rastlinam vlogo in hranilne snovi.

VINOGRADNISTVO.

Količimo trte in prekopavajmo ali preorjimo vinograde! V novih nasadih naj trte ne bodo pregosto posajene (v razdalji vsaj po poldrug meter od trte do trte).

v februarju

SADJARSTVO.

Stebila dreves čistimo mahu in lišajev ter stare drevesne skorje. Vse ostržke skrbno poberejo in sežgemo. Gnojimo sadnemu drevju, če hočemo doseči zaželeni pridelek! Stebla in veje razkužimo s apnenim mlekom, kateremu smo dodali 20% železnega sulfata (zelene galice) ali 3% modre galice. Pripravljajmo cepiče!

PERUTNINARSTVO.

Se vedno razsaja kokošja kuga. Zato ne odlagajmo s cepitvenjem perutine proti tej bolezni!

Dr. Juriševič Franjo.

Branajmo pšenico!

Vlažno in toplo vreme je zelo ugodno vplivalo na razvoj ozimnih, posebno na pšenice. Pšenica se je razbohotila in je ponekod pregosta. Vzrok tega je tudi ta, da sejejo naši kmetje v večini primerov vse pregosto. Zato je treba, da zlasti v težki ilovnati zemlji pšenico pobramo. Brananje je koristno tudi iz drugih vzrokov. Pozimi se je na njivah napravila trda skorja, a zemlja se je dvignila, tako da se korenine pod to skorjo večkrat ločijo od prsti. To ima lahko najhujše posledice. Z razdrobitvijo skorje obenem preprečimo, da bi zemlja izgubila dragoceno vlogo in dosežemo, da laže upija novo vlogo. Če pomislimo, da je ravno vlaga glavni faktor, ki je od njega odvisen naš večji ali manjši pridelek, nam bo razumljivo, zakaj toliko priporočamo vsa kmetijska opravila, katerih namen je, da z njimi preprečimo izhlapevanje in zemlji o pravem času preskrbimo dovolj vlage. Z brananjem uničimo na drugi strani plevelne rastline, ki se še niso razvile in jih tako že v zgodnji pomladi izrujemo.

Po brananju trosimo ozimnim prvi obrok dušičnih gnojil (4 do 5 kg na 1000 kv. m).

Branajmo in valjajmo njive vedno v suhem vremenu, ker napravimo v nasprotnem primeru več škode kakor koristi!

Dr. Fran Juriševič.

Valutna reforma v ZSSR

in inflacija v kapitalističnih državah

Povojni ekonomski pogoji v Angliji in Združenih državah Amerike imajo neko skupno potezo: vedno večjo inflacijo, ki ji dejansko ne more doživeti nobena oblast, ko bi stvar presojali po angleških službenih statistikah, ki učitno kažejo, kako so si jih prikrojili, da bi služile vladnim »regulativnim« — usmerjevalnim ukrepom, bi si ustvarili privid, ki bi bil daleč od resničnega stanja. Se tik pred svojo stavko je bil namreč angleški finančni minister Dalton lani prisljen priznati, kako povzročila inflacija Angliji vedno večje težave. Skušal je sicer ljudem dopovedati, da ni »nezadržne« sorte, toda prav ta njegova prepričevanja so že naslednjega dne le še povečala za skrbljenost angleških delovnih ljudi in pospešila inflacijski razvoj, tako da je »News Chronicle« ugotovil, da »je Anglija dobesedno na robu gospodarske katastrofe«.

Anglija v ameriških okovih

Pa še celo po vseh prikrojjenih angleških službenih podatkih se je denarni obtok v tej deželi potrošil v primerjavi s predvojnimi. Cene nezadržno naraščajo, tako da se je njihov službeni indeks povzpel 1946. leta na 172,7 v preteklem oktobru, leta na 196,5, če vzamemo, da je znašal tik pred vojno 100. Londonski in kembički ekonomski urad je lani priznal, da so se cene v potrošni delavskega razreda od leta 1938. do sredne 1947. povzpelle za 60 do 65%. A tudi ta podatek še ne kaže nič kaj verne slike položaja. Na razvoj cen v Angliji že od nekdaj vplivajo cene velikih množin blaga, ki ga mora Anglija uvažati. In prav indeks cen za to blago kaže, kako se je — po podatkih lista »Daily Telegraph & Morning Post« uvoženo blago od leta 1938. do aprila 1947. podražilo za 134 in do julija celo za 153%.

Glavni vzrok je pri tem povsem naravna gospodarska odvisnost Anglije od ZDA, ki se Anglija iz nje nikoli več ne bo izkopal. Znano je, kako so se cene ameriškega blaga na angleškem tržišču že nekaj dni po posojilu, ki so ga Američani dali Anglezem, nepričakovano močno zvišale, tako da je šel znaten odstotek ameriškega posojila že s tem v nič. Drugi veliki del posojila pa so požrle oborožene sile, ki jih mora Anglija vzdrževati v tujini povsem po načrtih ZDA. In sprito prisilnega uvoza ameriškega blaga se je v Angliji še znatno skrenilo število zaposlenih delavcev. Tako ameriško posojilo sploh ni služilo svojemu prvotnemu namenu: obnovi angleške industrije in ojačenju njene konkurenčne moči nasproti Ameriki.

Inflacijski dobički na račun Američanov

Angleška plačilna bilanca izkazuje vedno večje primanjkljaje. V Angliji so »lačni« dolarjevi. Položaj angleškega funta je v tujini izpodoben. Angleške zlate rezerve vidno krepitijo. Gospodarske težave angleškega delavstva so vedno bolj ne-

znosne. Obnavlja se vojna racionalna preskrba (z živilskimi nakaznicami).

V še večji meri prihaja do izraza dolarska inflacija. Celo Truman jo je priznal: »Inflacija že doživljamo in njena stopnja povzroča skrb, še huje pa je, da postaja vedno večja.«

Dejansko se je ameriška inflacija pričela že pred leti. Od sredne 1946. leta so se cene v prometu na debelo dvignile za 40% in še nezadržno naraščajo.

Toda v ameriškem primeru gre inflacija v račun ameriškim kapitalistom in njih ofenzivi na življenjski standard delavskega razreda. »Teorijo o potrebi armade nezaposlenih, ki bo omogočila znižanje mezd, tudi resnično izvajajo, saj nad 8 milijonov Američanov ne dela več po 8 ur na dan in število docela nezaposlenih se je že povzpelo čez 3 milijone povsem v skladu z inflacijsko politiko. »Economic note« je pravkar objavil, da se je ob koncu preteklega leta nakopičilo v ameriških skladiščih blaga in izdelkov za 50 milijard dolarjev, dobički velikih industrijev pa so lani (po odbitku davkov) znašali 17 nasproti 11 milijardam dolarjev v letu 1943. Tako se je torej inflacija ameriškega monopolskega kapitala zares izpreverila v vir nezasišene obogatitve in sredstvo za nepomnjeno izkoriščanje delovnih množic.

Sovjetski gospodarski načrt

Obnova in razvoj narodnega gospodarstva SZ sta bila 1. 1947. v znamenju izpolnitve in prekoračenja nalog, ki so bile postavljene za drugo leto povojne petletke.

Načrt skupne proizvodnje sovjetske industrije je bil presežen za 3,5%. Največji uspehi so bili doseženi v elektroindustriji (108%), v proizvodnji komunikacijskih naprav (112%), gradbenih strojev (115%), goriva (111%), posebnih izdelkov prehranske industrije (113%) in v prehranski industriji obče (109%). Skupna industrijska proizvodnja je bila lani za 22% večja kakor 1. 1946. in v zadnjem trimesečju je dosegla povprečno raven iz leta 1940.

V kmetijstvu se je skupna proizvodnja povečala za 32% v primerjavi z letom 1946, pri obdelovanju zemlje celo za 48%. Pridelali so 58% več žita, 21% več bombaža, 30% več krompirja, itd. Pridetek žita je dosegel lani predvojno raven. Površina ozimnih posevkov je lani za 3,5 milijona ha presegla predlansko.

Prav tako so bili doseženi veliki uspehi v prometu. Povprečno dnevno nakladanje blaga na železnice se je dvignilo za 10% v primerjavi z 1.1946., nakladanje premoaga za 11%, železa in jekla za 13, nafte za 18, cementa za 50%. Ves tovor trgovinske mornarice je narasel v tej dobi za 15%.

V zadnjih dveh letih je bilo v SZ zgrajenih ali obnovljenih okrog 1900 industrijskih podjetij 9 milijonov kv. m je novih stanovanjskih prostorov, a posamezniki so si s prihranki zgradili skupno 4 milijone

ZSSR pa je medtem izvedla z vsem uspehom svojo največjo valutno reformo in z njo dvignila materialno blagostanje ljudstva. Zvišane ravni materialnega življenja so se že nekaj dni po reformi dejansko ovedli vsi sovjetski delovni ljudje. Ta njena blagodat pa ni bila dosežena zgolj z določenim razvrednotenjem rublja, marveč ker je bila istočasno ukinjena vsa racionalna preskrba (z živilskimi nakaznicami) se razvila prosta trgovina ob polnih zalogah blaga in po znatno nižjih cenah. Kruh je v prosti prodaji celo cenejši kakor oni na karte še tik pred njihovo ukinitvijo, medtem ko so padle cene ostalim živilom, industrijskim izdelkom skoraj za dva in pol krat. Tako se je dejansko zvišala mezda in utrdila sovjetska valuta. Cene bodo morale sprito stalno naraščajoče produkcije le še nadalje padati, vrednost dohodkov delavstva, nameščenstva in kolhoznikov pa naraščati. Zato v ZSSR ni in ne more biti inflacije. Prihranki delovnih ljudi bodo znašali sprito take reforme že letos preko 57 milijard rubljev.

Sovjetska reforma pa je le še toliko bolj uspešna, ker sta produktivnost in tudi obseg produkcije v ZSSR lani močno narasla. V težki industriji so že dosegli predvojno produkcijo, v kmetijstvu prav tako in kljub silni suši leta 1946. In tako bodo na področju denarnega obtoka kmalu likvidirane vse posledice vojne. Stabilni denarni sistem pa bo pospešil tempo obnove, nadaljnega razvoja sovjetskega gospodarstva in ljudskega blagostanja.

kv. m stanovanjskih prostorov.

V državni in zadržni trgovini na drobno je promet lani za 17% presegel onega iz 1.1946. Samo z znižanjem državnih cen na drobno bo ljudstvo v Sovjetski zvezi letos prihranilo nad 57 milijonov rubljev.

Produktivnost dela industrijskih delavcev je narasla lani za 13%, skupni znesek mezd in plač pa za 23%. Usposobljenih je bilo 2,2 milijona novih kvalificiranih delavcev. Število dijakov in študentov je naraslo za 860.000 vseučiliščnikov za 56.000.

Za obnovo gospodarstva na področjih, ki jih je v vojni zasedel sovražnik, je bilo investiranih 18 milijard rubljev. Med drugim so v teh krajih zgradili 370.000 kmečkih stanovanjskih hiš.

Pri izpolnitvi gospodarskega načrta so bili doseženi največji uspehi v Gruzijski SSR (110%), Letonski (117%), Tadžikistanski (112%) in v Estonski SSR (113%).

VELIK PREKOP med Savo in Donavo bodo pričeli letos graditi v Slavoniji. Sel bo od Samca, od koder gre nova mladinska proga po bogati Bosni proti Sarajevu, pa do Vukovarja. Sploh bo postal Samac eno izmed najpomembnejših prometnih križišč v Jugoslaviji. Preko njega gre važna savska plovnata proga. Preko Slavonije bo povezan z Donavo in spajal bo železniško progo iz Bosne z železniško magistralo Beograd-Ljubljana. Prekop od Save do Donave bo dolg 60 km. Vodna pot iz Bačke do Bosne se bo z njim skrajšala za celih 416 km (preko Beograda).

V DOMU IGRE IN DELA V ZAGREBU

AMERIŠKI KMETJE

Kakor vlada finančni kapital Wall Streeta suvereno nad vsem gospodarskim življenjem ZDA, tako gospodarji tudi v njihovem kmetijstvu. Večina ameriških farmerjev je do vrata zadolžena pri raznih bankah in ostalih kapitalističnih podjetjih. Po službenih podatkih so znašali ti dolgovi v juliju 1946. 5160 milijonov dolarjev (3 milijone lir). Mnoge banke, zavarovalnice in druge finančne ustanove so postale lastnice zemlje, farmerji pa njih najemniki in zakupniki. Največja ameriška zavarovalnica »Metropolitan life insurance« v New Yorku ima ta čas več tisoč kmetij (farm) s približno 2 milijona oralov zemlje.

O vsem tem izkoriščanju priča primer, ki ga je v lanskem septembru opisal ameriški kmetijski list »Facts for farmers«, ki je ugotovil, da so takrat v južnem delu države New Jersey ponujali kmetom za funt (0,15 kg) paradižnikov po 1 cent (1,50 lire), a le v 100 milj oddaljenem New Yorku so gospodinjice po trgovinah plačevale za funt paradižnikov po 20 centov (60 lir).

V Ameriki propade leto za letom na tisoče siromašnih farmerjev. Le bogati veleposestniki se ohranijo in še obogatijo. Po službenih podatkih ameriškega kmetijskega ministrstva pošilja 10% farmerjev nad polovico svojih pridelkov na trg. 50% pa le eno desetino. Po popisu iz leta 1940 je bilo v Ameriki 101.000 farm z več tisoč akri zemlje, pet let pozneje 110.000. Število malih in srednjih farm pa je ta čas padlo za 250.000. Propasti je moralo vsako leto po 50.000 manjših kmetov, da se je 9000 velikih farmerjev še bolj obogatilo.

Posebno v južnih državah ZDA so se v pretekli meri ohranili še ostanki fevdalnega izkoriščanja kmečkih ljudi. Ena izmed fevdalnih oblik je tako imenovani »tenancy« (zakupništvo). Tenancyji so kmetijski delavci, ki nimajo lasne zemlje, pa jo najamejo za eno ali več

let pri bogatih farmerjih, bankah in korporacijah. Pač pa imajo svojo živino in svoje orodje. Za zemljo v zakupu plačujejo lastniku po 40 do 50% letine. Poleg tega pa jih zemljiški lastniki še drugače hudo pritiskajo.

Se težji je položaj tako imenovanih »kmetov, ki nimajo zemlje«. Ti tudi živine in orodja nimajo. Veleposestnikom plačujejo za eno in drugo po 50% in 60% letine. Sami zaslužijo na leto po 250 do 500 dolarjev. Sprito tako majhnih dohodkov (ki jim glede na draginjo v Ameriki ni nobene primere z dohodki kmetov v drugih državah), se med letom večkrat zadolžijo. Zemljiški lastniki jih tedaj še bolj izkoriščajo in jih ne odpuste s svojega zemljišča, dokler ne odplačajo svojih dolgov.

Teh »sharkoperjev« je v južnih deželah ZDA ta čas okrog 335.000 ali skoraj šestina vseh tamkajšnjih farmerjev. Tenancyjev je okrog 1,2 milijona. Izmed 2,9 milijona farmerjev v južnih državah ZDA torej pretežna večina (1,63 milijona) nima niti pedi svoje zemlje.

Razen teh je bilo po ameriških službenih podatkih iz leta 1946. v ZDA še blizu 3 milijonov kmetijskih delavcev, dejansko pa je njihovo število še znatno večje, ker jih večinoma sploh ni registrirano. Ti delavci zaslužijo povprečno 15 do 17 dolarjev na teden. v južnih državah celo le 8 do 10 dolarjev in včasih še manj. Razmere, ki v njih živijo, so obupne. Nezadostno so prehranjeni, tako da se med njimi v vedno večji meri pojavljajo jetika in druge bolezni.

V ZDA je skupno 6 milijonov farmerjev. Med njimi 2 milijona ali nad 30% ne posedujeta nobene zemlje. Od ostalih 4 milijonov živi dobro in se bogatijo skupno s svojimi zaslužniki iz vrst finančnega kapitala na račun srednjih in siromašnih kmetov.

(Po »Seljaški slogi«.)

Po bratski Jugoslaviji

(Nadaljevanje s 4. strani).

Zazdelo se mi je, da sem kje na Gorenjskem. Ko smo se blizili vrhu, smo našli na vrhu, ki ga je bilo vedno več. Z nami so šle tudi skupine zagrebških nameščenecv in delavcev. Vse je oživelo. agrabčani prav radi zahajajo tja gori že dolga leta. Toda prej so smeli le primesti čepce, zunaj pod smrekami ter kvečje mu se pogledati, kako se ima gospoda v hotelu. Sedaj je vsakomur dostope. V hotelu je rezerviranih 40 sob za delavce, ki jih pošilja glavni odbor ES na dopust.

Ko smo se vračali s Sljemena, smo se med potjo ustavili v Hruškovcu, ki je za Zagreb kakor Bošket za Trst. Tudi so same vile, zavodi ter domovi igre in dela, dečji domovi za vojne sirote. Obiskali smo tak zavod. Vsi bi bili radi ostali še dolgo med tistimi otroki, ki so v času vojne zgubili starše. Ko so jim povedali, da smo iz Trsta, so nam zapeli nekaj pesmic, da je bi-

lo marsikateremu solžno oko, ko je poslušal male sirote.

Razgovarjali smo se z malčki in z vzgojiteljicami. Patronat nad tem zavodom ima Armija. Pogostoma prihajajo v goste oficirji, ki se zelo zanimajo za sirote, ki v tem domu ne občutijo več, da so sirote. Iz vseh krajev Hrvatske so; mnogo jih je iz Like. Več jih je, ki so bili njih starši četniki ali ustaši. Tudi mala, plavalca Nemka Erika je med njimi. Starši so zbežali, otroka pa pustili nekje med Zagrebom in Ljubljano. Mala Erika se počuti v domu med drugimi otroki prav dobro. Hrvatski pa zna nič manj kakor nemški.

Naslednji dan dopoldne smo si ogledali etnografski muzej, ki je najbogatejši v Jugoslaviji, muzej likovne umetnosti in sindikalno šolo.

Enotni sindikati hrvatske republike imajo namreč v Zagrebu šolo za sindikalne funkcionarje. Iz vseh krajev so poslali najboljše mladince in mladinke, da se v upravno-političnem

centru usposobijo za sindikalno delovanje med delavstvom. Izgradnji novih kadrov posvečajo v Jugoslaviji posebno skrb, sindikalnim funkcionarjem pa nedvomno največjo, saj imajo v novi Jugoslaviji sindikati eno najvažnejših nalog.

Zanimala nas je tudi pionirska železnica. Nekateri so si pred dnevi ogledali ono v Beogradu. Zato smo svi želeli, da bi videli še zagrebško. Ko bo dokončana, bo proga dolga 12 km. Kdor koli pride v Zagreb, si jo rad ogleda, da vidi male pionirje pri njihovem delu in da se popelje z malim vlakom, ki je sicer rezerviran samo za otroke. Vso službo opravljajo sami pionirji. Pionir. 12 letni fant je vlakovodja, pionirka je kontrolorka, pionirka je pri telefonu, mali deček je postajničar. Na postaji in pri stroju jih nadzoruje odrasli železničar in jim daje ob priliki in po potrebi navodila ter jih pouči. Proga je v veliko veselje zagrebških otrok, ki se vozijo po njej posebno ob nedeljah. Pionirjev-železničarjev je v Zagrebu skoraj 200. Ob prostih urah se oblečejo v svojo uniformo in odhite k železnici. Od tod bo gotovo izšel marsikateri bodoči vestni železničar.

Zvečer smo pogledali, kako se razvija kulturno življenje zagrebškega ljudstva. Obiskali smo zato nekaj prosvetnih krožkov.

Prosvetni dom drugega rajona mi bo vedno ostal v spominu. Kakor povsod po Jugoslaviji imajo delavci na razpolago za prosvetno udejstvovanje najlepše prostore. Sredi mesta v lepi ulici je lepa zgradba. »Dom kulture« je napis nad vhom. Vstopimo: v prvem nadstropju ravnateljstvo, lepa knjižnica, ki jo pravkar preurejajo, čitalnica, topla in prijetna, v gornjem nadstropju gospoduje umetnost. V prvih dveh sobah kar obstanem. Zdi se mi, da sem v ateljeju umetnika ali v umetniški šoli: po mizicah in klopetih vse polno kipov, študij iz ilovice. Nedokončana dela so pokrita, druga že izgotovljena. Zanima me, kdo zahaja sem in kako so sploh to organizirali. Kmalu dobim pojasnilo. Zagrebška umetnica vsak dan po nekaj ur uči svoje gojence, ki so delavci, uradniki ali študentje. Uspehi? V enem letu so poslali že osem nadarjenih mladih

ljudi na umetniško akademijo. Zraven je šola za klavir, za balet, za harmonikarje itd. Malo harmoniko razteza ona ista pionirka, ki nam je pregledovala vozovnice na pionirski železnici. Spozna nas in se zasmije. Srečna mladost, ki ima vse možnosti, da se sprosti, vzgaja in pripravi za življenje!

Obiščemo tudi krožek italijanskih delavcev. Mnogo jih je v Zagrebu iz vseh krajev Italije. Krožek vodi delavec iz Genove, ki se je že dobro naučil hrvaščine. V krožku se zberejo vsaki večer, čitajo svoje časopise, pripravljajo prireditve, tako da ne občutijo velikega domotožja po domovini, ki jim noče ali ne more nuditi, kar potrebujejo za življenje. Pri postarjih pa sem videl vzoren rdeč kotiček. Ko dokončajo delo, pohitijo najprej v svoj krožek, potem šele domov. Tako se počutijo v njem kot doma in radi zahajajo vanj. V Zagrebu sem videl, kako se lahko razvija prosvetno življenje med delavstvom, če mu ne nasprotujejo izkoriščevalski gospodarji in protiljudska oblast.

ljudi na umetniško akademijo.

Zraven je šola za klavir, za balet, za harmonikarje itd. Malo harmoniko razteza ona ista pionirka, ki nam je pregledovala vozovnice na pionirski železnici. Spozna nas in se zasmije. Srečna mladost, ki ima vse možnosti, da se sprosti, vzgaja in pripravi za življenje!

Obiščemo tudi krožek italijanskih delavcev. Mnogo jih je v Zagrebu iz vseh krajev Italije. Krožek vodi delavec iz Genove, ki se je že dobro naučil hrvaščine. V krožku se zberejo vsaki večer, čitajo svoje časopise, pripravljajo prireditve, tako da ne občutijo velikega domotožja po domovini, ki jim noče ali ne more nuditi, kar potrebujejo za življenje.

Pri postarjih pa sem videl vzoren rdeč kotiček. Ko dokončajo delo, pohitijo najprej v svoj krožek, potem šele domov. Tako se počutijo v njem kot doma in radi zahajajo vanj. V Zagrebu sem videl, kako se lahko razvija prosvetno življenje med delavstvom, če mu ne nasprotujejo izkoriščevalski gospodarji in protiljudska oblast.

Obnovitvena zadruga v Smarjah

Smarje pri Kopru je ena največjih vasi v Istri in zelo znana zaradi svojega izvrstnega vina. V času narodno-osvobodilne borbe so vaščani tesno sodelovali s partizani. Zato so jim Nemci in fašisti vas do tal požgali. Uničenih je bilo 325 stanovanjskih hiš in 75 gospodarskih poslopij in s tem povzročena skupna škoda v znesku 12 milijonov predvojnih lir.

la zgrajena po najnovejših načelih in izkušnjah.

Pri gradnji novih poslopij naj bi vaščani ne pozabili na načrtnost. Izvoljena skupina izkušenih možakarjev naj bi odločala, kje in kako naj se gradijo hiše, da bo novo naselje vsaj nekoliko bolj načrtno in pametno zgrajeno kakor prejšnje, posebno pa, ker se bodo Smarje v bo-

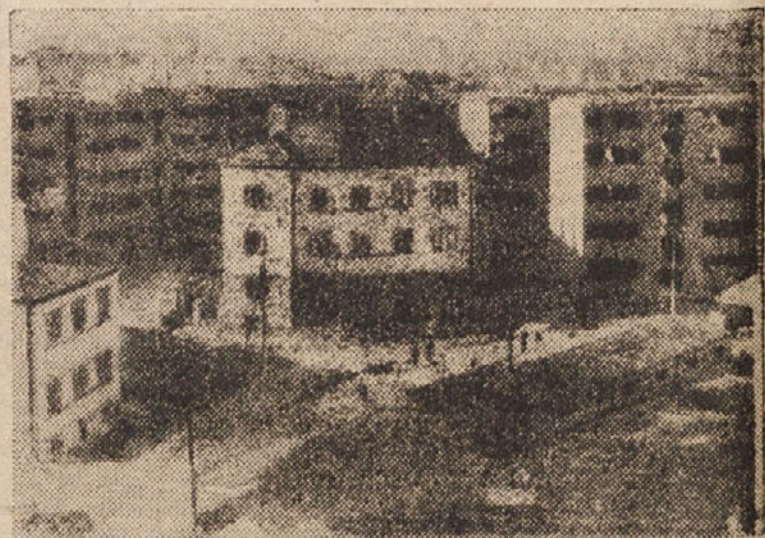
Vprašanja zadržnikov

R. F. iz S.: Morejo li člani upravnega odbora polnomočno podpisati firmo zadruga, ako svojih podpisov na sodišču niso še overovali?

Odgovor: Po določbah zakona o obnosno odloka o zadržništvu, morajo člani upravnega odbora takoj po izvolitvi legalizirati svoje lastnorodne podpise na sodnji. Dokler to ni urejeno, upravni odbor zadruga ne more polnomočno podpisati.

A. M. iz P.: Koliko časa traja jamstvo zadržnikov odnosno kdaj preneha?

Odgovor: Jamstvo zadržnikov za obveznosti zadruga traja še 2 leti po izstopu iz zadruga, zadruga do člana pa do dneva prenehanja članstva.

NOVI BLOKI STANOVANJSKIH HIŠ V BEOGRADU

Naš zadržni tečaj

Sklepčnost in pristojnost zadržnega občnega zbora

Sklepi občnega zbora, ki spreminjajo pravila zadruga glede njenega trajanja, povišanja poslovnih deležev ali zvišanja jamstva, nimajo pravne moči za tiste zadržnike, ki na občnem zboru izjavijo in stavijo v zapisnik, ali, če niso bili na občnem zboru, v 15 dneh pisмено zadrugi sporočijo, da se z njimi ne strinjajo. Takšna izjava ali sporočilo velja obenem kot izjava, da dotični zadržnik izstopa iz zadruga.

Občni zbor more veljavno sklepati samo o predmetih, ki so na dnevnem redu.

Izven dnevnega reda se sme sklepati samo o vodstvu občnega zbora

kakor tudi o pritožbah izključenih članov ter o izvolitvi likvidatorjev v primeru stečaja, če namreč občni zbor sklene, da dotedanji člani upravnega in nadzornega odbora ne ostanejo še nadalje na svojih mestih.

Občni zbor more veljavno odločati, če je na njem navzoča vsaj polovica zadržnikov. Vsak zadržnik ima pravico samo do enega glasu. Za sklep je potrebno, da glasuje za stavljeni predlog več ko polovica navzočih zadržnikov.

Kdaj je občni zbor sklepčen

Za sklep, s katerim se spreminjajo pravila zadruga, menjajo člani upravnega in nadzornega odbora, kakor tudi za sklep o prestanku ali združitvi zadruga z drugo zadrugo morata glasovati več ko dve tretjini navzočih zadržnikov.

Če ne pride na občni zbor zadostno število zadržnikov, se sme uro pozneje z enakim dnevnim redom in na istem mestu pričeti nov občni zbor, ki je sklepčen ne glede na število navzočih zadržnikov, a le, če je v vabilu na prvi občni zbor izrečno navedeno. Vendar pa za sklepjanje o primerih iz prejšnjega odstavka rok za sklicanje novega občnega zbora z enakim dnevnim redom ne more biti krajši od 15 dni.

Pri sklepih, s katerimi bi se zadržnik oprostil kakih obveznosti do zadruga, dobil od zadruga kako ugodnost, ali ki se tičejo sklenitve pravnega posla, uvedbe ali izključka pravde med zadrugo in zadržnikom, ta zadržnik ne sme glasovati ne v svojem imenu ne kot zastopnik kakšnega drugega prizadelega zadržnika. Člani upravnega in nadzornega odbora ter likvidatorji ne morejo glasovati o svoji razrešnici.

Če v pravilni in drugače predpisani, predseduje občnemu zboru in vodi njegovo delo predsednik upravnega odbora. Če pa je sklical občni zbor

nadzorni odbor, pa njegov predsednik. Če je sklicala občni zbor zadržna poslovna zveza, določi ona predsednika občnega zbora iz vrst zadržnikov.

Če način glasovanja v pravilih ni določen in ga ne določi občni zbor, ga določi predsednik. Preden se občni zbor prične, je upravni odbor dolžan pripraviti seznam navzočih zadržnikov in zabeležiti število glasov, ki jim gredo osebno in kot zastopnikom drugih nenavzočih članov.

Zapisnik o občnem zboru

Zapisnik o delu občnega zbora sestavi zapisnikar, ki ga izvoli občni zbor. V zapisniku je treba navesti dan in kraj občnega zbora, skupno število prisotnih zadržnikov oziroma zastopnikov ali delegatov ter skupno število njihovih glasov, nadalje vse sprejete sklepe z navedbo števila glasov, ki so bili oddani za ali proti, kakor tudi morebitne ugovore zadržnikov glede pravilnosti sklicanja in dela občnega zbora ali vsebine sklepov. Če občnega zbora zaradi nezadostnega števila prisotnih zadržnikov ni mogoče opraviti, je treba v zapisniku ugotoviti tudi to okoliščino.

Zapisniku je treba priložiti po en izvod vabila na občni zbor, pooblastila zastopnikov oziroma delegatov ter seznam prisotnih članov.

Zapisnik in omenjeni seznam podpisajo predsednik, zapisnikar in dva overovalca zapisnika, ki ju izbere občni zbor.

Zapisnik in priloge mora upravni odbor shraniti in jih dati zadržnikom na vpogled v času od 5 pa do 15 dni po končanem občnem zboru in sledi v poslovalnici zadruga ob rednem poslovnem času.

V 30 dneh po opravljenem občnem zboru je upravni odbor dolžan poslati zadržni poslovni zvezi prepis zapisnika in priloge ter opraviti vse potrebne formalnosti za registracijo obveznih sklepov.

Sklepi občnega zbora, ki nasprotujejo zakonskim določbam ali zadržnim pravilom, ne veljajo.

Odgovorni urednik
ZAGAR BOSTJAN

Tiskala Zadržna tiskarna v Trzinu

SOLA V SMARJAH

Prava obnova vasi se je začela, ko je bila ustanovljena obnovitvena zadruga spomladan 1946 leta. Sedaj šteje ta zadruga 123 članov. V letu 1946 je obnovila 16 hiš, lani 27. Kupili so tudi tovorni avto, par volov in dva težka voza, skupno za 7,5 milijona lir. Z dobavo kamiona se je obnova vidno pospešila, ker je vprašanje prevoza v Smarjah zelo težavno. V vasi namreč nimajo drugega gradbenega materiala razen nekaj kamenja in porušeni hiš. V lanskem poletju pa jim je pomanjkanje vode povzročalo preglavice; vozili so jo v sodih dve uri daleč iz Kopra, ker v Smarjah ni bilo vode niti za pijačo, kaj pa še za gradnjo.

Les in opeko jim je preskrbel okrajni gradbeni odsek v Kopru, ki jim je dal tudi mnogo gradbenega materiala iz bivših koprskih zaporov, tako les, zidno opeko in strešnike.

Obnova je težavna tudi sprito tega, ker je v vasi malo zidarjev; niti deset. Toda Smarčani kljub vsem težavam ne klonijo. Mnogo so si prihranili s prostovoljnim delom, ki ga opravljajo v dvakrat večji vrednosti, kakor znašajo dejanski materialni izdatki.

Kakor drugod tudi v Smarjah na skupnih sestankih odločajo, komu naj se obnovi hiša ali gospodarsko poslopje. Vse načrte izdeluje domačin in zidarski mojster Peter Markežič. Pri zadrugi sami neumorno delujejo stari Pribac kot predsednik, tajnik Stanko Ulčnik ter upravnik Karel Palčič.

Izven dosedanje vasi se dviga skrajše dograjeno poslopje osnovne šole. Marsikateremu domačinu ne ugađa njena oblika, zdi se jim kakor velika lopa. Ko pa bo v nekaj mesecih popolnoma dograjena bodo zračne in prostorne učilnice prav gotovo ugađale učencem in učiteljem, ker je šola

dočniti prav verjetno zelo razvile in bo treba zgraditi tudi novo cesto po vasi, vas samo kanalizirati in egraditi tudi javna poslopja, kakor ljudski, zadržni dom itd.

Težave so nedvomno velike. Smarčani se zelo trudijo. Toda če bodo vaščani složnejši, bo šlo delo mnogo lažje in hitreje od roke.

Stari, toda še vedno žilavi Pribac bi se rad dejal na sto delov, da bi bil povsod zraven in pomagal, da bi bila vsa vas čim prej popolnoma obnovljena.

Razvoj zadržništva v svobodni Poljski

Predvojna Poljska, dežela veleposelstniške zlahte (plemicev) in industrijskega kapitalizma, je bila klasična dežela izkoriščanja ki mu ga v Evropi razen v Romuniji in Madžarski ni bilo enakega.

Zadržništvo se je v predvojni dobi težko razvijalo in še teže prebivalci, ker ni šlo v račun vladajoči kasti. Zmaga demokratičnega ljudstva pa mu je pripomogla k naglemu razvoju. Ta razvoj je bil toliko hitrejši, ker je ljudstvo hitelo obnovljati po okupatorju uničeno deželo.

Tak je kratek pregled razvoja poljskih zadrug od 1939 do 1947:

Leta	Skupno	nabavno-prodajne	kmečke	trgovske	mehanske	člane
1939.	3559	1240	118	517	1684	1030
1940.	3373	3252	198	508	1415	—
1945.	8252	3843	537	772	3100	—
1946.	11352	4996	540	672	7174	5426

Danes igra zadržništvo poleg državnega sektorja zelo važno vlogo v poljskem gospodarstvu. Tudi na Poljskem je zadržništvo organizirano v

zadržnih poslovnih in revizijskih zvezah z glavno zadržno centralo na čelu, ki se imenuje Społem.

Z razvojem zadrug je tesno povezano tudi naraščanje članstva in poslovalnic, o čemer najbolje pričajo naslednji podatki o nabavno-prodajnih zadrugah:

Leta	članov	poslovalnic
1939.	151.830	1343
1940.	253.034	1499
1946.	1.162.943	7772

1946. leta je znašalo število vseh zadržnih poslovalnic (ne le nabavno-prodajnih) 13.000.

Po vojni je število zadržnih prodajnic vseh vrst znatno naraslo. Tkanjskih zadržnih poslovalnic je bilo 690. Zadruga so poleg tega vodile razne predelovalne ustanove, n. pr. 548 pekarn, 223 predelovalnic, nad 300 mlinov, 70 tovarn sodavice itd.

Skupni promet vseh zadrug je znašal 1946. leta 75 milijard zlotov.

givi družinski člani, ki so dopolnili 18 let, možnost, da postanejo člani zadruga, za kar vplačajo le negatne, tako zvane družinske deleže.

Velike perspektive za nadaljnji razvoj kmetijskega zadržništva je postavil Edvard Kardelj v svoji razpravi o kmetijskem zadržništvu v načrtnem gospodarstvu. V kmetijstvu bo treba avesti take organizacijske oblike, ki bodo na eni strani omogočile načrtovanje, znanstvene metode pri delu, strokovno operativno vodstvo, na drugi strani pa zagotovile donosno uporabo tehnike in najnaprednejše načine obdelovanja zemlje. Ustvariti je treba pogoje, da se bo držbi in srednji kmečki proizvajalec na osnovi lastnih izkušenj in lastnih spoznanj ločil od zaostalih preprostih oblik in se odločil za vedno bolj napredno sodelovanje v kmetijski proizvodnji. Prav zaradi druge morajo postati izhodišče za nadaljnji razvoj v tej smeri. Nabavno-prodajne kmetijske zadruga morajo vedno bolj vplivati na kmetijsko proizvodnjo, strojno obdelavo zemlje, zboljšanje živinoreje, sadjarstva, vinogradništva, gozdarstva, čebelarstva, domače

obrtni itd. Razvile se bodo na ta način v novo enotno vrsto, recimo v kmetijske gospodarske zadruga. Opravljale bodo tudi kreditne posle. Prilagojene bodo lokalnim ekonomsko zemljepisnim pogojem. Opravljale bodo tudi vse glavno kulturne in prosvetno delo po vaseh, kjer bodo postavile svoje zadržne domove. Na ta način se bo izpolnilo načelo: ena vas — ena zadruga.

Pri vključevanju obrtništva v petletni načrt je nastala potreba tudi po preobnovi obrtniških nabavno-prodajnih zadrug. Medtem ko je obrtniška nabavno-prodajna zadruga stare vrste oskrbovala svoje člane le s surovinami, razdeljevala med nje naročila in prevzemala kvečiem njihove izdelke, bo nova obrtniška nabavno-prodajna zadruga razdeljevala surovine, pomožna sredstva in proizvajalne naloge po načrtu, po osnovi zbranih podatkov o potrebah članov po surovinah itd. ter po delovni zmogljivosti posameznih obrtniških obratov, tako da bo hkratu organ kontrole glede cen, kalkulacij in rezijskih stroškov.

Na novo osnovo so bile postavljene tudi obrtniške proizvajalne

in predelovalne zadruga. Njih član lahko postane vsak mojster, pomočnik ali pa tudi delavec stroke, ki jo zadruga združuje. Zadruga ne sme posloovati s tujimi delavci, ker bi to pomenilo izkoriščanje človeka po človeku. Le upravne moči in vajenci niso člani zadruga. Zadržnik ne sme opravljati nikakih strokovnih del izven zadržnega podjetja, če tega ne o dobri zbor. Svoji strokovni inveni tar mora vložiti v zadrugo, ki mu ga odkupi, opravljeno delo plača zadruga po količini in kakovosti obračunava pa po delovnih urah.

Lani so bile končane likvidacije kreditne zadruga, ki jih bodo domačini predvsem kreditni zadruga. Tako ki pri kmetijskih zadrugah. Tako bodo prihranki v večji meri namenjeni potrebam zadržnikov, kakor so po starem parazitskem sistemu. Ki je bil zlasti v Sloveniji tesno povezan s finančnim kapitalizmom, tako da je bil, kakor je poudaril Edvard Kardelj, kinet dejanska in še njezdn delavec banke, njegova kreditna zadruga pa na njegov vir praktičnega vpliva reakcija na znaten del kmečkega prebivalstva.

Razvojna preosnova slovenskega zadržništva

Zakon o petletnem gospodarstvenem načrtu je postavil zadržništvu v Jugoslaviji velike naloge. Z njegovo vključitvijo v načrtno gospodarstvo ga je bilo treba reorganizirati, da bi lahko intenzivnejše in uspešneje opravljalo svoje načrtno naloge. Organizacijske spremembe so bile izvedene predvsem v nabavno-prodajnem zadržništvu, ker sta vladala v njegovem razdeljevalnem poslovanju še marsikod začetništvo in monopolizem, medtem ko je proizvodnja že prešla v načrtnost. Zadržni trgovinski omrežje je bilo treba predvsem načrtno reorganizirati, z njim v zvezi pa prav tako tudi sklepanje pogodb. Ker je postal pogodbeni odkup kmetijskih pridelkov velikega pomena, je bilo treba lani izvesti ločitev nabavno-prodajnega zadržništva v kmetijske nabavno-prodajne in delavsko-namenske potrošniške zadruga. Poleg odkupa kmetijskih pridelkov ima kmetijska naravno-

prodajna zadruga še važno politično vzgojno funkcijo.

Zaradi njene posebne naloge je bilo treba kmetijske nabavno-prodajne zadruga decentralizirati, tako da je bilo pritegnjenega vanje čim več prebivalstva. Da bi se okrepilo njih poslovanje v smislu načrta so bile po okrajih ustanovljene okrajne, v glavnih mestih republik pa republiške poslovne zveze nabavno-prodajnega zadržništva. Slednja je hkratu prevzela vse naloge centralnega in načelnega značaja.

Kljub pomanjkljivosti, zlasti pomanjkanju kadrov, je zadržna trgovina lani dokončna zapustila kapitalistični način trgovanja in prevzela oblike načrtno trgovine. V smeri notranje poglobitve zadržniške organizacije ljudstva pa so v kmetijskih nabavno-prodajnih zadrugah uvedli tako zvane družinske deleže. Če je kdo iz družine že včlanjen v zadrugo in je vplačal normalni delež, imajo nje-